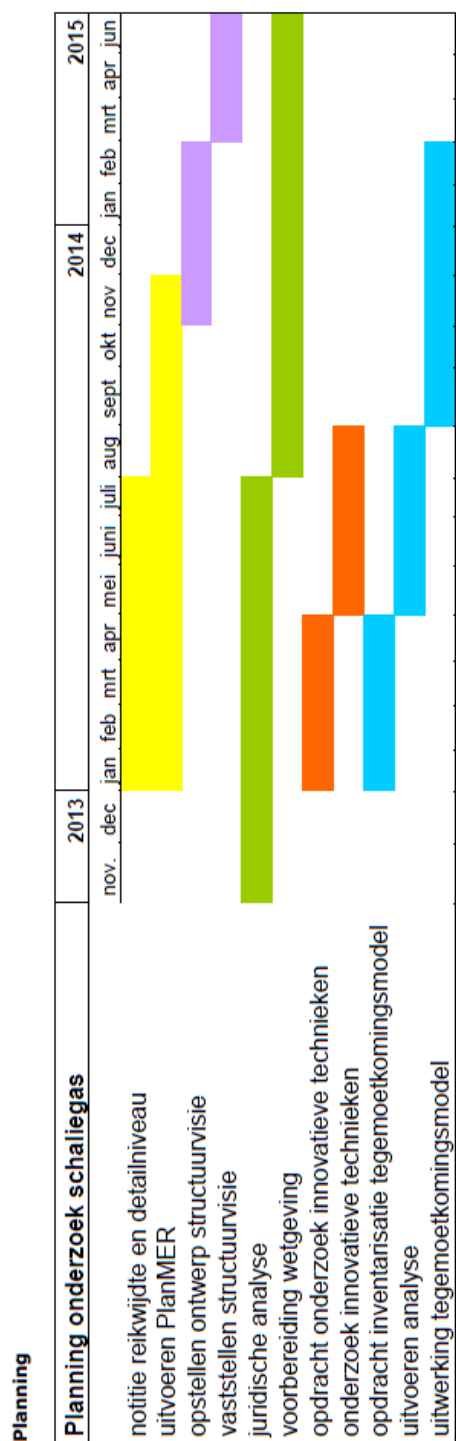

Bijlage 1. Planning onderzoek schaliegas

Vindplaats: Bijlage 1. bij brief van minister Kamp aan Interprovinciaal overleg d.d. 25 april 2014. Kamerstuk 28982, nr. 138.

Bijlage 2. Interview Van de Wiel.

Een interview met Wethouder van de gemeente Boxtel P. van de Wiel, 18 april 2014.

Wie is Peter van de Wiel?

“Peter van de Wiel is wethouder duurzaamheid en milieu en ruimtelijke ordening in Boxtel. Ik doceerde voorheen openbaar bestuur en was opleidingscoördinator. Ik heb geschiedenis en economie gestudeerd op de Universiteit van Nijmegen.”

Wat is uw visie over schaliegaswinning in Boxtel?

“Er moet niet worden geboord naar schaliegas. Er zijn te veel onduidelijkheden of schaliegas gevonden gaat worden en op te veel plaatsen is het mis gegaan waar al geboord is. De risico's zijn te groot in Brabant vanwege de breuklijnen.

Afgelopen dinsdag ben ik naar de Noordoostpolder geweest en heb ik Rien Herber, professor uit Groningen, horen vertellen dat er weinig schaliegas in de grond zit. Voor schaliegaswinning in Nederland zijn 1000 boorputten nodig. Herber is ervan overtuigd dat het rendement hiervan enorm gering is. De locaties die ze nu op het oog hebben om te gaan boren bevinden zich vooral in Brabant en de Noordoostpolder. Nederland is sowieso al een klein land en dichtbevolkt en als je dan een boorlocatie wilt vinden, dan komt het buitengebied erg vol te staan.”

Is er intern gekeken naar de juridische mogelijkheden indien schade ontstaat? Is dit al onderzocht? Zo ja, wat is de conclusie?

“Er wordt een waarborgfonds ingericht. De vraag is: hoe draagkrachtig zijn degenen die opdraaien voor de schade? Daar is discussie over. Niet duidelijk is of die partijen voldoende financiële draagkracht hebben. Van een kale kip kun je niet plukken. Juridisch zal dat wel afgedekt zijn, maar je moet je afvragen wat de ramp is die er kan ontstaan. Ondertussen is wel duidelijk dat die ramp gigantisch groot kan zijn. Het gaat niet alleen om de mogelijkheid dat bevingen zorgen voor schade, maar ook om andere schadeposten. De ramp is veel groter als er schade ontstaat door chemicaliën. De ramp is dan niet te overzien. Als de chemicaliën in aanraking komt met het drinkwater, dan heb je het structureel verknald hier.

Er zullen twee zaken moeten spelen. De onderneming die gaat boren zal zelf verantwoordelijk zijn voor de schade en zal deze verantwoordelijkheid goed moeten regelen. Op het moment dat de onderneming zijn verantwoordelijkheid niet kan nemen, is er het waarborgfonds.”

Welke specifieke personen/bedrijven hebben volgens u de meeste kans op schade door schaliegaswinning?

“Dit is afhankelijk van de boorlocatie. Hier in Boxtel is het risico het grootst voor Rabo datacenter. Je moet er niet aan denken dat het daar mis zou gaan. In het begin van de discussie over schaliegaswinning is verzekerd dat het absoluut niet mis zou gaan. Toen ik bij de minister was en ook toen Witteveen/den Bosch dat onderzoek hebben gedaan, vond ik het erg frappant dat zij zeiden dat niet geboord moet worden bij trillingsgevoelige objecten als het datacenter. Dus hier in Boxtel moet je sowieso al nooit boren. Dus als je mij vraagt

wie de meeste kans op schade door schaliegaswinning heeft, antwoord ik met het datacenter. Als daar schade ontstaat door bevingen dan hebben we in heel Nederland een economisch probleem. Niet alleen ligt dan het betalingsverkeer van de Rabobank op zijn kont, maar dan hebben we ook een economische crisis vanjewelste.

Daarnaast zijn er meerdere risico's voor de inwoners. Aardbevingen kunnen schade veroorzaken aan huizen. Je ziet het in Loppersum. Er zijn voor de inwoners meerdere afgeleide risico's. Zonder dat er directe schade ontstaat is er door alle onrust en onduidelijkheid die er is ontstaan er een potentiële daling van waarde van de huizen. Dit is misschien indirecte schade, maar de inwoners voelen dit wel in hun portemonnee.

De risico's zijn dus voor bedrijven en voor particulieren aanwezig."

Kent u de financiële zekerheid van art. 46 Mijnbouwwet? Wist u dat deze alleen zekerheid biedt voor schade ontstaan door bodembeweging en niet door uitstroming van delfstoffen? Wist u dat de schade die ontstaat tijdens de opsporing geheel niet onder deze financiële zekerheid valt? Wat vind u daarvan?

"Dit is mij onbekend. Wij hebben dit nog niet onderzocht. Op het moment dat duidelijk is dat de schaliegaswinning plaats gaat vinden, dan gaan we dat uitzoeken. Maar dit geeft naar de gemeente wel aan dat al die zekerheden die er zogenaamd worden gegeven, niet zo zeker zijn."

Ten tweede merk ik op dat de Mijnbouwwet de winningsvergunning heeft verbonden aan artikel 46, maar niet de opsporingsvergunning. Indien Cuadrilla de schade ontstaan tijdens de proefboringen niet kan vergoeden, dan kan geen beroep worden gedaan op de financiële garantstelling. Wat vind u hiervan?

"Ik ben ervan uitgegaan dat het ook voor een opsporingsvergunning zou gelden."

Kan de situatie in Bostel volgens u worden vergeleken met de situatie in Groningen? Waarom? Wat zijn overeenkomende factoren?

"Het is niet precies hetzelfde. Het gaat om hetzelfde gas, maar dit zit in ander gesteente. In Groningen zit het gas in poreus gesteente. Je boort een gat en het gas komt naar de opening toe gestroomd. In Brabant zit het gas in kei hard gesteente, waardoor je altijd moet fraccen. Bij de bodemdaling in noordoost Groningen vinden de bevingen plaats omdat de bodem inklinkt door het leegzuigen van de bodem. In Brabant zijn bevingen dat de breuk in de korst kan activeren en tot bodembeweging kan leiden. In Brabant moet je per definitie fraccen en met chemicaliën aan de slag. Een overeenkomst zijn de bevingen. Ook wordt er in Groningen ook weleens gefract en gewerkt met chemicaliën.

In Brabant zijn er breuken in de aardkost en veel waterwingebieden. De waterkwaliteit is nergens zo hoog als hier in Brabant. Op het moment dat er rotzooi in je drinkwatervoorziening zit, dan kun je dat niet meer goedmaken en heb je dat blijvend verknald."

Wat kan Bostel volgens u leren van de situatie in Groningen?

"Afgelopen week heb ik in de panel gezeten met de burgemeester uit Loppersum. Hij gaf als boodschap mee: los eerst de rotzooi in Groningen op, voordat je aan een nieuw probleem begint. Dit vind ik een goed uitgangspunt. We zitten daar met de handen in ons haar hoe we het probleem moeten oplossen. Die les moeten we trekken voordat we aan een onbeheersbaar probleem beginnen.

Wat zouden we kunnen leren? Je moet niet bagatelliseren wat de mogelijke risico's zijn. In Groningen hebben ze dat ook altijd gezegd. Daar hebben ze nu de mensen met de consequenties opgezadeld. Aan de fossiele brandstofindustrie zijn gevaren en risico's aan verbonden. Dit is een extra argument om versneld in te zetten op de transitie naar duurzame energie.

Het is toch binnen afzienbare tijd over en uit met fossiele brandstoffen. Nu zijn we krampachtig de laatste restjes uit de aarde aan het persen net als een sinaasappel. Grote risico's voor de toekomstige generatie. Dan zeg ik voor de kinderen van jullie, is niet te verantwoorden. Moeten we echt mee stoppen, naar een duurzame energievoorziening."

Heeft u de documentaire 'Gasland' gezien? Zo ja, wat vindt u hiervan?

"Ja, deze heb ik gezien. Hiervan klopt heel veel niet. Het geeft wel een beeld af over schaliegaswinning. In Amerika is het helemaal een drama. Daar is de ondergrond van de bewoner; in Nederland is de ondergrond van de staat. In Amerika zeggen particulieren: "kom maar boren". Zonder enige fatsoenlijke controle en handhaving werd er geboord. Dit is fors misgegaan. Je ziet de mensen in de documentaire een waterkraantje in de fik steken. Vaak is dat iemand die zijn eigen waterput heeft geslagen, waarbij moerasgas met het drinkwater in aanraking komt. Dit is een ander probleem. Zo zijn er allerlei verklaringen te geven. In Amerika is het echt op een cowboy-achtige manier gebeurd.

In Engeland gaat het ook mis, terwijl daar betere regelgeving is. In Amerika werd de buis beschermd met slechts één beschermingslaag eromheen. Als die poreus is en het gas komt erdoor, dan heb je drinkwatervoorziening die verknalt is. Maar hier in Nederland, dat besef ik ook wel, daar moet je vierdubbele beschermingslagen maken tot beneden. Hier is het allemaal beter verantwoord en veiliger. Maar de garantie dat het niet misgaat, dat de scheuren in de aardkorst doorbreken met fraccen en dat daardoor dat gas en de chemicaliën naar boven gaat, heb je niet. Je kunt zoveel maatregelen nemen om de aardbevingen te voorkomen, maar die aardbevingen ga je krijgen. Dat is 100% zeker. De gemeente heeft weinig te vertellen over de ondergrond. Vanaf 2010 is alles uitgezocht, verantwoord en dubbel gecheckt. Maar nu blijkt het nog niet te kloppen. Er is daarna weer een onderzoek gedaan, waarbij geen duidelijkheid is verschaft. Nu wordt er weer een onderzoek uitgevoerd. Daarna weer een locatieonderzoek. schept allemaal geen vertrouwen.

De waterschappen hebben een eigen onderzoek gedaan. Zij concluderen dat de risico's voor de drinkwatervoorziening niet zijn meegenomen in dit onderzoek. Daarnaast staan deze ook niet op de agenda voor volgende onderzoeken. We moeten de schaliegaswinning dus tegenhouden zolang dit niet duidelijk is. Dit heeft de Unie van waterschappen samen met drinkwaterbedrijven geconcludeerd.

Daarnaast is van belang dat als het economische argument wegvalt, je niet veel overhoudt. Het landschap wordt verknald door de duizend putten. Duizenden vrachtwagens rijden met chemicaliën naar de verwerkingsinstallatie in Groningen. Al die vrachtwagen moeten naar Groningen om het te laten reinigen."

Is er nog iets dat u wilt toevoegen?

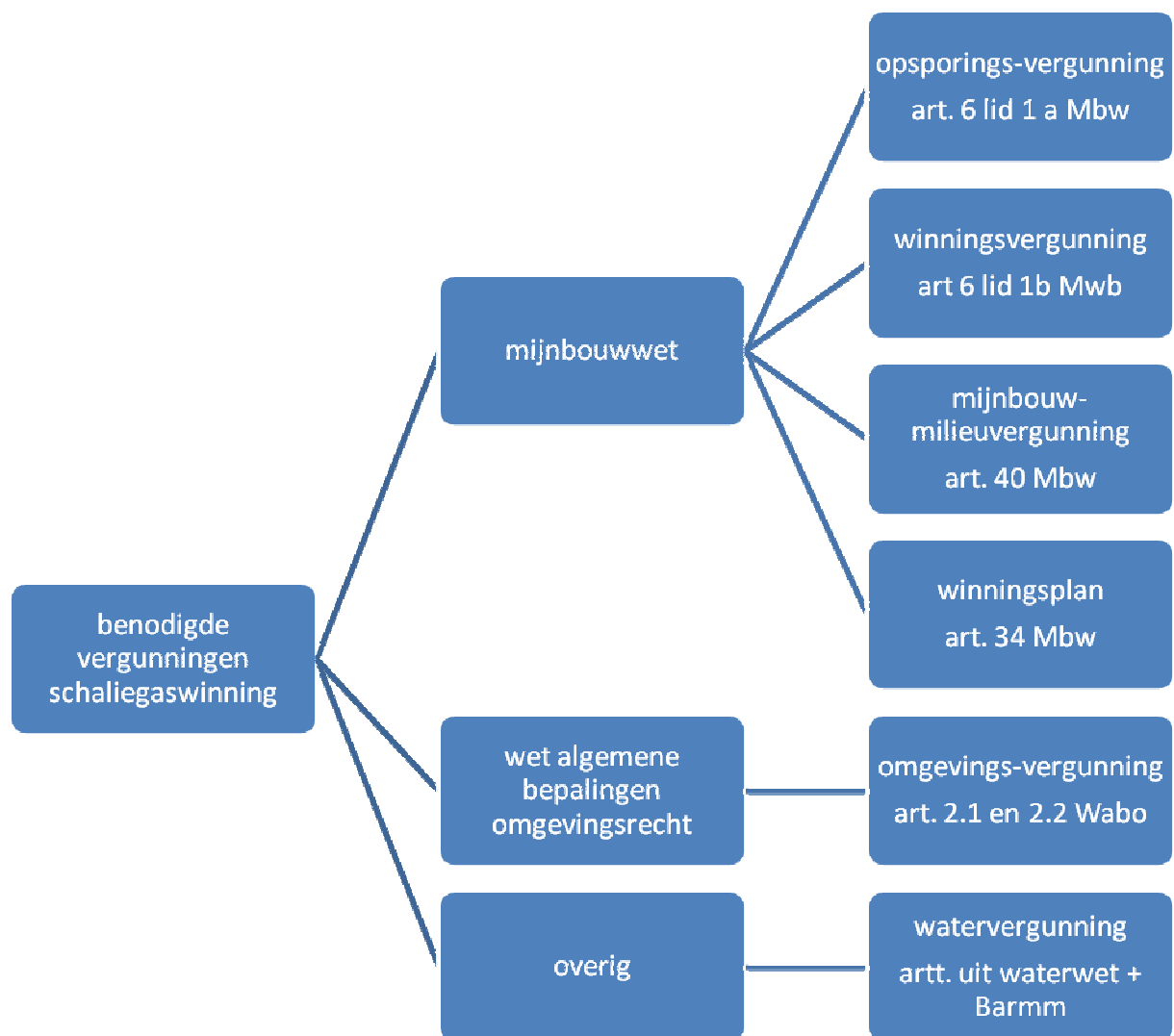
"Wat ik het belangrijkste vind is de boodschap in dit soort dossiers: alleen maar nee roepen is makkelijk. Je moet een alternatief bieden. Boxtel wil zich maximaal inzetten om de verantwoordelijkheid te nemen voor duurzame energie. Het kán op een andere manier. Wij gaan daaraan bijdragen. Dat kan betekenen dat je ook maatregelen moet nemen die niet altijd even populair zijn. Je kunt energie halen zult het moeten halen uit windmolens, verwerking van biomassa en zonnepanelen. Zonnepanelen plaatsen is een belangrijke symbolische daad, maar je krijgt nooit alle energie voor Nederland. Een grote stap is windenergie. Maar veel mensen geven aan dat ze geen windmolen in de achtertuin willen. Je

kunt niet tegen alles nee zeggen. Al die mensen willen ook dat de verwarming draait, dat ze onder de douche kunnen, dat ze kunnen koken. Je moet een alternatief geven.”

Wat is uw conclusie?

“Deskundigen zeggen niet voor niets: “het is een druppel op de gloeiende plaat”. Mijn conclusie is heel helder: niet doen!”

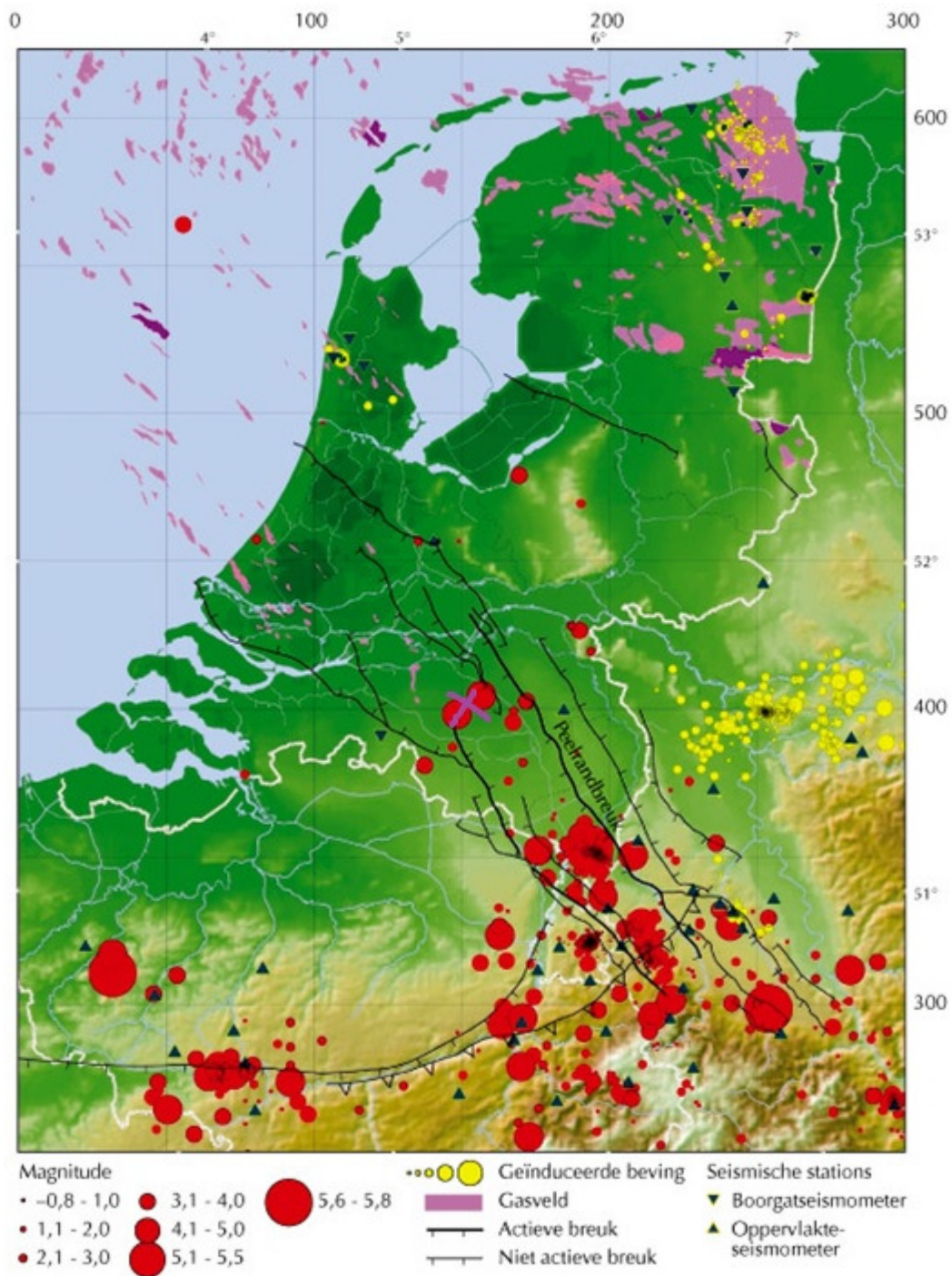
Bijlage 3. Benodigde vergunningen en plan voor schaliegaswinning

Bron: eigen afbeelding o.b.v. wet- en regelgeving

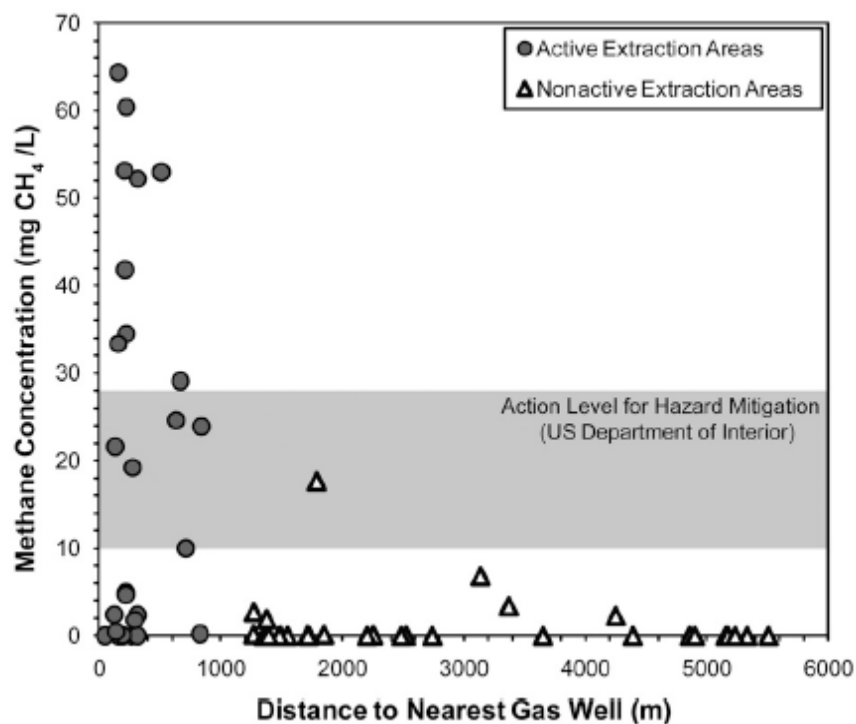
Bijlage 4. Breuklijnen Bortel

Het paarse kruisje in de afbeelding staat voor Bortel.

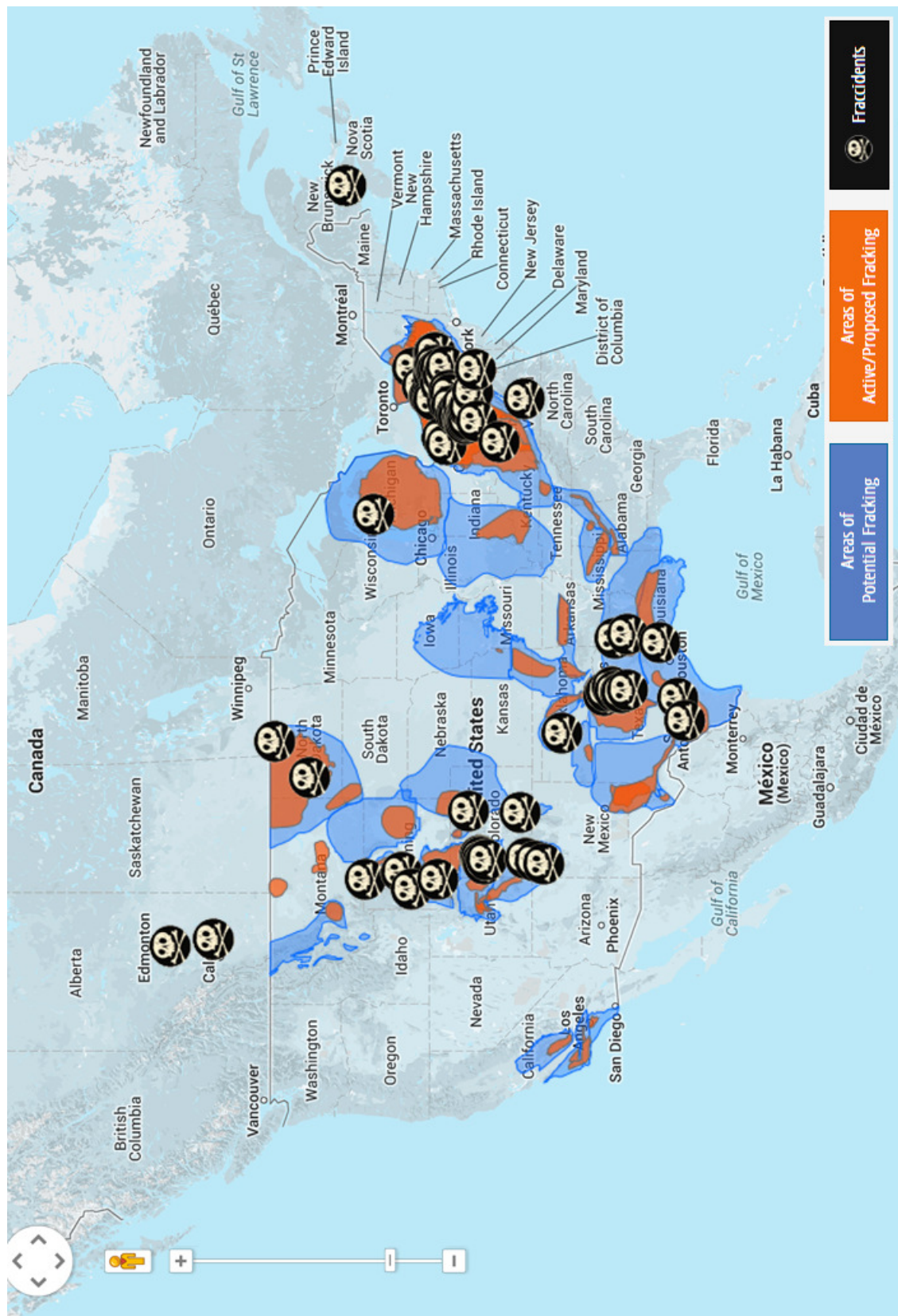
Bron: 'Aardbevingen in Nederland', *Vrije Universiteit Amsterdam*, falw.vu.nl (zoek op *aardbevingen in Nederland*).

Bijlage 5. Methaanconcentratie

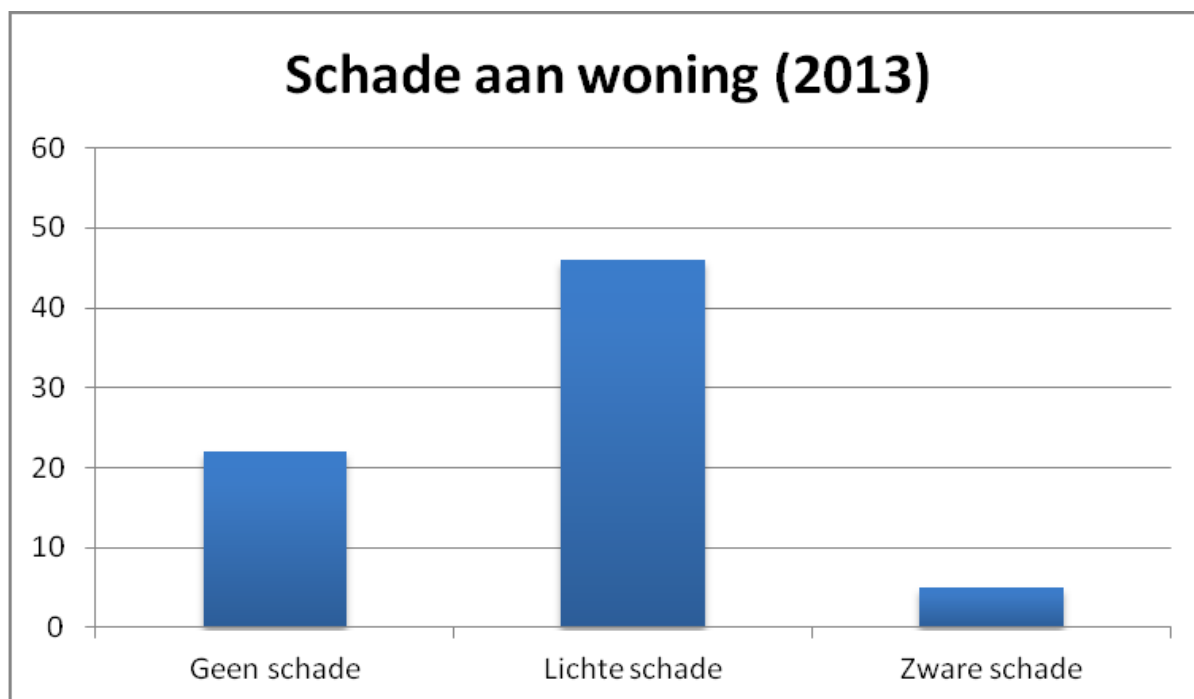
Bron: S.G. Osborn, A. Vengosh, N.R. Warner en R.B. Jackson, 'Methane contamination of drinking water accompanying gas-well drilling and hydraulic fracturing', *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 14 april 2011, pnas.org (zoek op *methane gas-well*).

Bijlage 6. Fraccidents

Bron: 'Fracking across the United States', *Earth Justice*, 9 mei 2011, earthjustice.org (zoek op *fraccidents*).

Bijlage 7. Grafiek schade aan woning

Bron: G. de Kam, *Opvattingen van bewoners over de effecten van aardbevingen op het woongenot en de woningwaarde in Groningen*, Rijksuniversiteit Groningen: 22 januari 2014 , p. 35.

Bijlage 8. Mailwisseling Groninger woningcorporaties

Tekst verstuurd aan woningcorporaties:

Ondanks de erkenning van de Staat en de NAM dat zij aansprakelijk zijn voor de schade, weigeren zij de vastgoedgrondbezitters te compenseren die geconfronteerd worden met waardedaling van hun woning. Alleen degenen die hun woning verkopen, komen in aanmerking voor een vergoeding.

1. Heeft u als woningcorporatie last van waardedaling van de woningen die u verhuurt als gevolg van de aardbevingen?

Zo ja:

2. Ontvangt u hiervoor een schadevergoeding van de NAM of de Staat?
3. Stelt u de NAM of de Staat hiervoor aansprakelijk (al dan niet middels stichting WAG)?

scriptie

Secretariaat | Steelande wonen <info@steelandewonen.nl>
To: "c.vanweert@student.avans.nl" <c.vanweert@student.avans.nl>

30 April 2014 11:35

Dag Cheryl,

Onlangs hebben wij ons aangesloten bij een voorstel van een Groninger corporatie om, in navolging van andere Groninger corporaties, de NAM aansprakelijk te stellen voor de schade als gevolg van aardbevingen. Dit betreft zowel materiele schade als economische schade.

Ook hebben wij gezamenlijk een zienswijze ingediend op het plan van het kabinet om de gaswinning richting stad Groningen te verplaatsen (om zo de omgeving van Loppersum te ontzien)

Het productieveld verschuift dus in plaats van de productie te verminderen met 40% zoals het SodM aanbeveelt.

De eerste schadegevallen in ons bezit zijn waar genomen.

Ik hoop dat je wat hebt aan deze antwoorden en wens je verder succes met de scriptie.

Met vriendelijke groet,
Gert Kattenberg

gewoon goed wonen

E info@steelandewonen.nl

Postbus 70120
9704 AC Groningen

T 088 1 444 111

www.steelandewonen.nl

scriptie

Secretariaat Patrimonium <info@patrimonium-groningen.nl>

30 April 2014 11:48

Reply-To: info@patrimonium-groningen.nl

To: c.vanweert@student.avans.nl

Beste mevrouw Van Weer,

Hierbij de antwoorden voor uw scriptie van onze directeur de heer A. de Vries.

Antwoorden 1 :wordt onderzocht vermoedelijk wel , 2:nee , 3: sinds afgelopen week

Wij wensen u veel succes toe met het schrijven van uw scriptie.

Met vriendelijke groet,

Jolanda Schreiber.

Secretariaat.

scriptie

Henk Zaagman <h.zaagman@dehuismeesters.nl>

30 April 2014 16:23

To: "c.vanweert@student.avans.nl" <c.vanweert@student.avans.nl>

Van: Cheryl van Weert [<mailto:c.vanweert@student.avans.nl>]

Verzonden: donderdag 24 april 2014 17:23

Aan: Info

Onderwerp: scriptie

Hallo,

Ik ben een 24-jarige studente aan de Juridische Hogeschool te Tilburg. Momenteel schrijf ik mijn afstudeerscriptie over schaliegaswinning in Boxtel. Hierbij maak ik een vergelijking met de schade die is ontstaan door de gaswinning in Groningen.

Hopelijk wilt u mij helpen door onderstaande vragen te beantwoorden.

Ondanks de erkenning van de Staat en de NAM dat zij aansprakelijk zijn voor de schade, weigeren zij de vastgoedgrondbezitters te compenseren die geconfronteerd worden met waardedaling van hun woning. Alleen degenen die hun woning verkopen, komen in aanmerking voor een vergoeding.

1. Heeft u als woningcorporatie last van waardedaling van de woningen die u verhuurt als gevolg van de aardbevingen? **Nog niet**

Zo ja:

2. Ontvangt u hiervoor een schadevergoeding van de NAM of de Staat? **Dus niet**

3. Stelt u de NAM of de Staat hiervoor aansprakelijk (al dan niet middels stichting WAG)? **Middels stichting WAG hebben we de aansprakelijkheid wel al geregeld**

Graag hoor ik van u.

Met vriendelijke groeten,

Cheryl van Weert

FW: Waardevermindering van woningen ten gevolge van aardbevingen

Ripperda N. <n.ripperda@nijestee.nl>
To: c.vanweert@student.avans.nl

1 May 2014 08:28

Hallo Cheryl,

Het kost even tijd om de informatie te verzamelen maar bijgaand de antwoorden van Nijestee. Succes met je onderzoek.

Met vriendelijke groet,

Nienke Ripperda . Adviseur Externe Communicatie
n.ripperda@nijestee.nl . (050) 85 33 568 .

.....

Nijestee . (050) 85 33 544 . Damsterplein 1 . Postbus 447 . 9700 AK Groningen

KvK 02028204 . www.nijestee.nl . [twitter](#) . [facebook](#)

Bijlage bij de mail van N. Ripperda:

Waardevermindering van woningen ten gevolge van aardbevingen.

Hierna wordt ingegaan op de vragen zoals gesteld in het e-mail bericht van vrijdag 25 april 2014.

1. Heeft u als woningcorporatie last van waardedaling van de woningen die u verhuurt als gevolg van de aardbevingen?

Antw.

Nee, als de NAM technische schade (bijvoorbeeld scheurvorming) 100% vergoedt en de woning blijft tot het einde van zijn levensduur een huurwoning, dan heeft Nijestee geen waardevermindering.

Ter info:

Een huurwoning wordt gedurende zijn levensduur volledig afgeschreven. Daarna wordt er een nieuwe huurwoning gebouwd. Volgens mij is dit het antwoord op uw vraag, maar er is echter ook een andere situatie mogelijk. Indien een huurwoning voor het einde van zijn levensduur wordt verkocht, dan kan er wel een waardevermindering zijn (t.o.v eerder geprognosticeerde verkoopprijs) in het aardbevingsgebied. Zulk een waardedaling (nl. de dalende waarde in het handelsverkeer) is er wel degelijk. Het zou goed zijn dat die waardevermindering in aardbevingsgebieden per regio (of deelgebied) wordt vastgesteld en vastgelegd. Wie dit mag en/of kan bepalen is (nog) niet bekend.

2. Ontvangt u hiervoor een schadevergoeding van de NAM of de Staat?

Antw.

- 1) Wanneer er schade bekend is bij Nijestee, dan zullen kosten worden verhaald bij de NAM.
- 2) Voor waardevermindering vanwege een locatie waar na aarbevingsrisico blijkt te zijn, wordt er tot nu toe geen uitkering versterkt

3. Stelt u de NAM of de Staat hiervoor aansprakelijk (al dan niet middels Stichting WAG)?

Antw.

- 1) In het geval dat er schade van aardbevingen bekend is, zal de NAM hiervoor aansprakelijk worden gesteld, en zullen kosten voor bouwkundig herstel worden verhaald. Met het oog op de toekomst wordt via Stichting WAG geprobeerd om ook kosten voor preventieve maatregelen te verhalen. Gezien het feit dat er nog geen schademeldingen zijn binnen gekomen, is dit nog te vooruitstrevend.
- 2) Voor waardevermindering vanwege het aardbevingsrisico is nog geen beleid vastgesteld. Dat heeft ook geen haast, deze waardedaling is onomkeerbaar en structureel.

Binnen Nijestee wordt gewerkt aan een protocol wanneer er schade aan woningen bekend is.

- De schade zal zo snel mogelijk worden hersteld.
- De veiligheid van de bewoner(s) mag in geen enkel geval in gevaar komen.
- De bewoner(s) zullen zo weinig mogelijk overlast ondervinden van herstelwerkzaamheden.

Daarnaast heeft Nijestee, net als andere woningcorporaties in de stad Groningen, kenbaar gemaakt aan de NAM dat in gevallen van schade zij aansprakelijk worden gesteld.

Voor meer informatie over aardbevingschade bij woningcorporaties / woningbouwverenigingen, is het goed om contact te zoeken met een woningbouwvereniging in het aardbevingsgebied. Dhr. Marcel Mooi van Stichting Woningbouw Slochteren (SWS) kan hierover meer vertellen.

Bijlage 9. Interview Huitema

Een interview met mr. Huitema, advocaat van Stichting WAG, 23 april 2014

Hoeveel tijd heeft u gereserveerd voor dit gesprek?

“5 tot 10 minuten”

Ik zal het interview ter goedkeuring naar u opsturen. Vind u het goed dat ik dit gesprek opneem, zodat ik dit terug kan luisteren voor de verwerking dit interview?

“Ja, dat is prima.”

Waarom kiest u in uw dagvaarding primair voor art. 6:177 BW en subsidiair 6:162 BW?

“Omdat art. 6:177 BW een risico aansprakelijkheid betreft, dus dan hoeft je niet de onrechtmatigheid te bewijzen. Je moet wel stellen en onderbouwen, maar de risico aansprakelijkheid is in feite gegeven dus je moet je alleen nog concentreren op het causale verband. De andere vereisten van art. 6:162 BW moet je ook stellen, maar schade en causale verband zijn de belangrijkste.”

Tegen welke juridische problemen verwacht u aan te lopen? Wat zijn de knelpunten?

“Met name de schade. Welke schade het is, wat in verband staat met de schade, etc. Wij hebben dit laten onderzoeken en dit komt er wel uit naar voren. De omvang van de claim kan tot lastige vraagstukken leiden. Maar dat durf ik nu allemaal nog niet te zeggen.”

Zijn er in het geval van uw cliënten causaliteitsproblemen?

“Momenteel is het duidelijk dat alle schade door de aardbevingen komen. Als je met die causaliteit werkt, wij gaan uit van een causaal verband. Als dat niet wordt aangenomen, dan gaan wij voor de omkeringsregel. Als dat niet wordt aangenomen, dan gaan wij voor een vermoeden van een causaal verband. Dit kan bij dergelijke massaclaims, class action. Dit is eerder gedaan bij Dexia en soortgelijke zaken. De rechter heeft daar gezegd dat als zo'n grote groep dat het zo is, dan zal het ook wel zo zijn. Dan moet de andere partij maar bewijzen dat het niet zo is.”

Tijdens ons vorige contact hebben we het niet gehad over de aansprakelijkheid van EBN. Stelt u naast de NAM EBN ook aansprakelijk? Waarom (niet)?

“Nee, maar ik vraag me ook af hoe jij dat zou doen?”

Art. 6:182 bepaalt dat indien tegelijkertijd twee of meer al of niet gezamenlijk handelende exploitanten zijn, zij ieder hoofdelijk aansprakelijk zijn voor de schade. Dit artikel is hier van belang vanwege de enige aandeelhouder van Cuadrilla Energie Beheer Nederland B.V. (hierna EBN).¹ Indien het beroep op art. 6:177 slaagt, kan zowel Cuadrilla als EBN wettelijk hoofdelijk aansprakelijk worden gesteld. EBN valt namelijk onder lid 2 sub b van art. 6:177 BW. Volgens deze bepaling is eenieder die een mijnbouwwerk in gebruik heeft zonder dat hij vergunninghouder is hoofdelijk aansprakelijk. Omdat EBN minimaal 40% van het mijnbouwwerk in eigendom zal hebben, kan worden gesteld dat hij het mijnbouwwerk

¹ Art. 95 Mijnbouwwet bepaalt dat mijnbouwwerken voor 40% in eigendom dienen toebehoren aan de vennootschap.

gebruikt.² De algemene regels van artt. 6:6 – 6:14 en 6:102 BW zijn hier ook van toepassing. De gelaedeerden kunnen Cuadrilla én EBN voor het geheel aanspreken. Het onderlinge regres kunnen Cuadrilla en EBN contractueel regelen.³

“Ik kan me herinneren dat dit nog niet zo klip en klaar is. Kijk, er is hier één exploitant en dat is de NAM, klaar. En dat is heel helder. Die is aansprakelijk op grond van dat wetsartikel. En ik voorzie meer problemen als ik allemaal verhoudingen en dergelijke moet gaan aantonen, dus ik houd het bij deze partij. De NAM is aansprakelijk.”

En denkt u dat de NAM alle kosten kan betalen?

“Kijk, je hebt drie dingen. Er zijn twee grote aandeelhouders, namelijk de Shell en de ExxonMobil. Dus die zullen inspringen mocht dit niet gebeuren. Ten tweede staat in de mijnbouwwet dat mocht de exploitant failliet gaan, dat dit dan via het waarborgfonds wordt gedekt. Ten derde heeft de minister in de media en diverse brieven aan de kamer gezegd dat als zich dat zou voordoen, dat dan de Staat zou inspringen. Maar we verwachten niet dat zich dat zal voordoen.”

Er is wel al een bedrag aangeboden, toch?

“Ja, maar dat ziet niet op de claim die wij hebben ingediend.”

Wat wordt er uit het Waarborgfonds Mijnbouwschade betaald?

“De schade. Als men schade heeft geleden en als dat niet wordt vergoed door.. of nee, dat staat geloof ik letterlijk in de mijnbouwwet: als de exploitant ophoudt te betalen of failliet gaat, of op niet op andere wijze wordt gedekt..”

Bedoelt u daarmee dat uw claim gaat over de schade die wordt betwist en dat deze door deze betwisting niet wordt vergoed uit het waarborgfonds?

“Ja, wij stellen de NAM aansprakelijk en die zal niet gaan betalen tot de rechter dat zegt. Als die rechter dat zegt, gaan ze over tot betaling. Als ze niet kunnen betalen, kunnen ze een beroep doen op het waarborgfonds of zal de minister inspringen.”

Zijn dit vaste bedragen? Krijgen ze de gehele schade of maar een percentage of een standaard uitkering?

“Dat weet ik niet.”

Onrechtmatige daad art. 6:162 BW, hoe vult u...

“Daar komen we niet meer aan toe. In art. 6:177 worden al die vereisten al langs gelopen.”

Is volgens u een vergelijking te trekken tussen de schaliegaswinning in Bostel en de gaswinning Groningen?

“Daar heb ik niet naar gekeken. Maar ik ben al wel benaderd door partijen dat, mocht zich daar wat voordoen ook daar naar te kijken. Maar voor die schaliegaswinning geldt feitelijk hetzelfde. Als daar schade zal ontstaan, zal je ook een beroep doen op dit artikel.

² Art. 95 Mijnbouwwet

³ Mr. C.L. Klapwijk, 'De (kwalitatieve) aansprakelijkheid voor schade door een blow out of bodembeweging', *Vennootschap & Onderneming*, 2011, p. 161-164

Wat kan Bortel leren van de situatie in Groningen volgens u? Bent u tegen bepaalde juridische punten aangelopen die opmerking verdienen?

“Dat er aardbevingen door aardgaswinning voorkomen waardoor er op vele fronten schade wordt geleden. Dat is echt onderschat door de NAM en de minister. Dat is een hels karwei om dat recht te trekken nu.”

Stel dat er geboord gaat worden in Bortel, waar zou u dan juridisch op letten?

“Daar moeten ze alle voorzorgsmaatregelen treffen die nodig zijn. Ze moeten een waarborgfonds aanleggen waarin met al deze schadevormen die zich in het noorden manifesteren rekening wordt gehouden. De exploitant zal een behoorlijk schadefonds moeten gaan aanleggen. Hij zal een behoorlijke bijdrage moeten gaan storten daarin.”

Ik zou ontzettend graag de dagvaarding willen inzien. Is dit mogelijk?

“Dat doe ik liever niet. Ik heb hem aan één partij verstrekt, maar ik doe het niet aan meerdere partijen.”

Heeft u andere stukken die ik ter vergelijking zou mogen inzien voor mijn scriptie?

“Nee, die heb ik niet.”

Wilt u nog iets toevoegen aan dit gesprek?

“Nee. Ik ontvang wel graag een kopietje van je scriptie tegen die tijd.”

Bijlage 10. Invulling zorgplicht Cuadrilla

Onderstaande informatie komt van verschillende tabbladen van de website van Cuadrilla: www.cuadrillaresources.nl.

Aanleg van de proefboorlocatie

De aanleg van de proefboorlocatie duurt ongeveer acht weken. De locatie beslaat maximaal anderhalve hectare, dat is ongeveer anderhalf voetbalveld.

De boorinstallatie staat op een betonplaat die de boorkelder omgeeft. Het asfalt op de locatie is vloeistofdicht en omgeven met goten die het (regen)water naar een afgesloten opvangbak voeren. De boorlocatie vormt zo een gesloten systeem. Het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) inspecteert de locatie en geeft bij goedkeuring de 'Verklaring Vloeistofdichte Voorziening' af.

Als de proefboorlocatie klaar is, wordt de boortoren aangevoerd en opgebouwd. De boortoren is ongeveer 30 meter hoog.

Transportactiviteiten

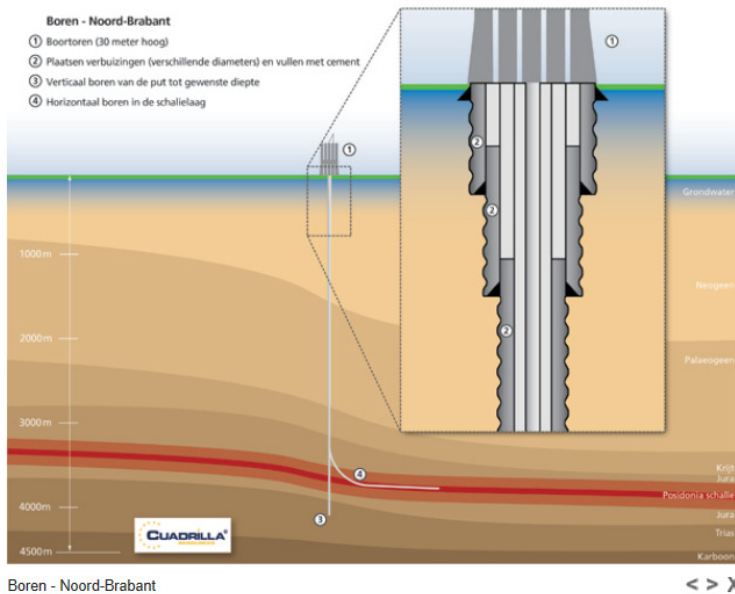
De materialen worden van maandag tot en met vrijdag aan- of afgevoerd. Dit gebeurt overdag. Voor de opbouw en later het afbreken van de proefboorlocatie hebben in totaal ongeveer 560 transportbewegingen gedurende acht weken plaats. Dat betekent gemiddeld 14 transportbewegingen per dag. Naast de boortoren moeten ook andere tijdelijke voorzieningen worden geïnstalleerd, zoals generatoren, silo's, tanks en containers die dienst doen als werkplaats, kleedruimte en kantoor.

Boren van een put

Het boren van de put duurt gemiddeld zes weken en vindt continu (dag en nacht) plaats. Tijdens de booractiviteiten is de locatie 's avonds en 's nachts verlicht om veilig te kunnen werken. De verlichting wordt zoveel mogelijk 'naar binnen' gericht om overlast te voorkomen. De generatoren staan in geïsoleerde containers waar maximaal 50 decibel geluid door naar buiten komt. Volgens de normen van de overheid ligt dat op de ondergrens van het industrielawaai (ondergrens 45dBb, bovengrens 65 dBb). Ter illustratie: een haardroger of een wekker produceert gemiddeld 80 dBb, heien van betonpalen op een afstand van 150 meter geeft ongeveer 75 dBb. Een naaimachine en vaatwasser produceren bij benadering 60 dBb en een koelkast 50 dBb.

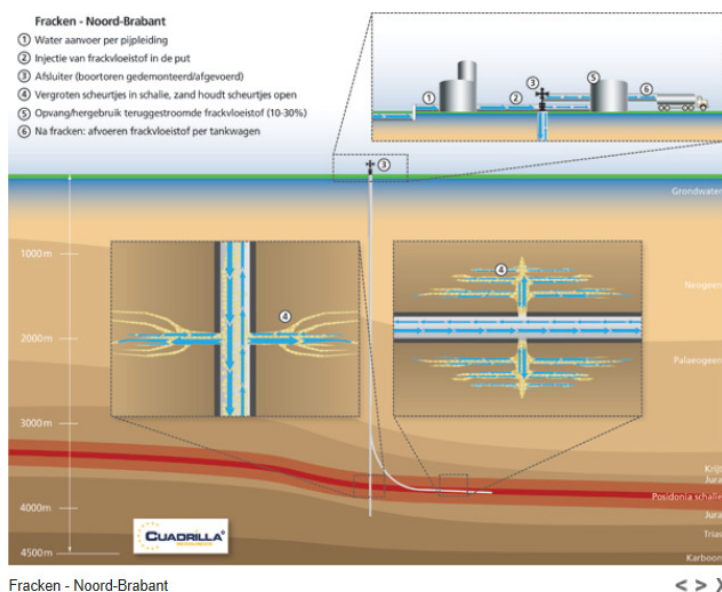
De boor met de grootste diameter start het karwei. De dikte van de boor neemt af naarmate de put dieper wordt. Telkens als we overschakelen op een smallere boor, dichten we de bredere schacht daarboven af met een stalen buis (de casing) en een laag cement tussen de buis en de omringende gesteentelagen. Op deze manier kan via de boorput geen aardgas of vloeistof vanuit de diepere lagen naar boven stromen.

Afhankelijk van de geologie zal de boring tot ongeveer 3500-5500m diepte reiken.

Fracken

Bij het proefboren in de harde schalielagen past Cuadrilla het zogenoemde fracken toe. Deze techniek vergroot plaatselijk de doorlatendheid (permeabiliteit) van de bodemlaag, zodat het gas beter naar de boorput kan stromen.

Frackvloeistof

Bij fracken wordt een vloeistof onder druk in de schalielaag gepompt, waardoor bestaande haarscheurtjes verder worden opengemaakt. Cuadrilla gebruikt frackvloeistof die voor 99,85% bestaat uit water en zand, aangevuld met kleine hoeveelheden chemische stoffen: *glutaaraldehyde* om de groei van bacteriën te voorkomen en *polyacrylamide*, dat helpt om het zand in de scheurtjes te brengen. Bij gebruik van bacteriologisch betrouwbaar water kan *glutaaraldehyde* mogelijk achterwege blijven. Het water wordt via een pijpleiding naar de proefboorlocatie aangevoerd, zodat transport van water over de weg achterwege kan blijven.

NOGEPA, de brancheorganisatie voor de olie- en gasindustrie, heeft een [informatiekaart over fracken](#) gepubliceerd. Het document geeft nadere toelichting op fracken met onder meer aandacht voor chemicaliën: eigenschappen, risicobeheersing en regelgeving verbonden aan het gebruik van deze stoffen.

Frequentie

Op voorhand is niet precies aan te geven hoe vaak en hoe lang het fracken zal plaatsvinden. Dat hangt sterk af van de gegevens die we tijdens het boren verzamelen. Op de proefboorlocatie in het Britse Preese Hall deed Cuadrilla in totaal vijf fracks in een periode van acht weken.

Een frack duurt één tot twee uur en gebeurt **overdag**. In een periode van acht weken wordt dus maximaal tien uur gefrackt. De frackactiviteiten voeren we geleidelijk en zorgvuldig uit. Na elke frack vullen we de vloeistof weer aan. Experts bekijken de resultaten en vervolgens zoeken we naar een nieuwe zone in de boorput om te fracken.

Het materieel voor het fracken bestaat onder meer uit opslag voor water en zand, hogedrukpompen, een scheidingsinstallatie en leidingen.

De booractiviteiten staan onder toezicht van het Staatstoezicht op de Mijnen. Deze rijksinspectiedienst valt onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Economische Zaken.

Horizontaal boren en fracken

Tot nu toe hebben we steeds aangegeven dat we tijdens de proefboringen alleen verticaal zouden boren en fracken. Op deze beslissing zijn we teruggekomen. We zullen ook horizontaal boren en fracken.

Het boren en fracken van een horizontale put levert essentiële informatie op over het benodigde aantal productielocaties in het geval in een later stadium tot de winning van schaliegas wordt overgegaan.

Als uit de proefboringen naar voren komt dat de hoeveelheid aanwezig gas economisch winbaar is én de toestroom van gas met behulp van horizontaal boren en fracken goed op gang wordt gebracht, kan in het geval van winning worden volstaan met minder (bovengrondse) productielocaties.

Bij een horizontale boring boren we recht naar beneden, tot de boor de schalielaag bereikt. Daarna volgt de boor de schalielaag in horizontale richting. Op die manier kunnen we over een veel groter oppervlak van de schalielaag fracken. Via een boorput vergaren we op verschillende locaties informatie over de aanwezigheid van aardgas.

Waterverbruik

Bij het boren van de put gebruiken we 500 kuub water. Voor het fracken geldt als uitgangspunt 1500 kuub per frack. Uitgaande van vijf fracks komt het watergebruik voor het fracken op maximaal 7500 kuub. Na elke frack stroomt een deel van de gebruikte frackvloeistof via de put weer terug naar de proefboorlocatie. We verwachten dat tussen de 10 en 30% van de totale hoeveelheid geïnjecteerde vloeistof terugstroomt. In het retourwater kunnen zeer lage concentraties van stoffen worden meegevoerd die van nature in de diepe ondergrond voorkomen, zoals zware metalen en radioactieve elementen.

Een deel van dit water wordt gereinigd en hergebruikt, de rest wordt door een gecertificeerd

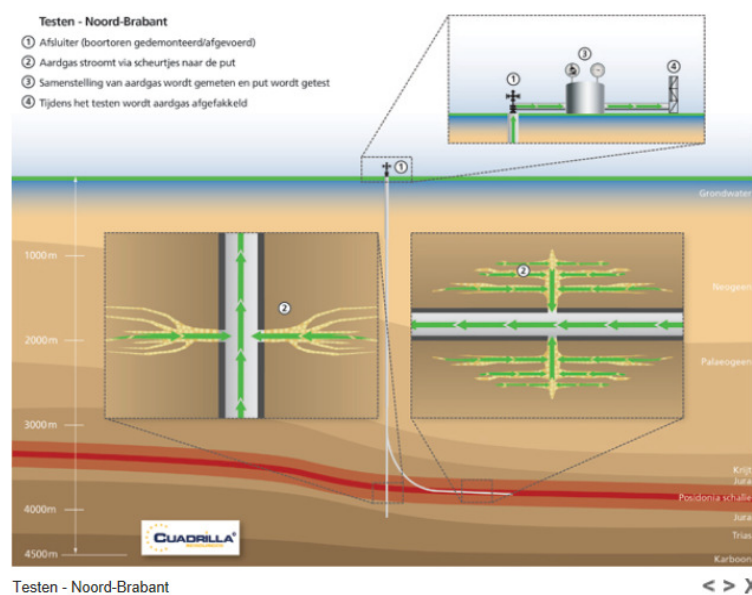
waterzuiveringsbedrijf afgevoerd voor verwerking.

Testen

Testen van de put

Nadat we de put hebben geboord en het fracken hebben afgerond, testen we de put om de economische winbaarheid van het schaliegas te onderzoeken. Gedurende een periode van twee tot vier weken registreren we de hoeveelheid vrijkomend gas en nemen we de daarbij behorende drukken op. Ook bepalen we de samenstelling van het gas.

Tijdens het testen verbranden we vrijkomend gas via een 'omsloten' fakkel om eventuele overlast naar de omgeving toe te beperken. Dit affakkelen neemt enkele uren tot dagen in beslag.

Monitoring en controle

Monitoring grondwater

Cuadrilla heeft met Brabant Water afgesproken dat het grondwater tijdens de gehele levensduur van de boorput wordt gemonitord. Er komt een extra waarnemingsput op ongeveer 25 tot 50 meter afstand stroomafwaarts om enerzijds eventuele lekkages te detecteren (ook na beëindiging van de activiteiten) en anderzijds om uitloging van de gebruikte materialen te meten.

De waarnemingsput wordt voorzien van filters die aan de onder- en bovenkant van alle relevante watervoerende pakketten zijn aangebracht. De filters worden uitgerust met zogenaamde dataloggers voor permanente opname van de grondwaterstand. Verder zal de waarnemingsput beschikken over een monsternameplan en analysepakket.

De waarnemingsput wordt ruim voor de proefboring opgeleverd om de nulsituatie vast te leggen.

Seismische monitoring

Seismische monitoring zal een belangrijke plaats innemen bij de proefboringen. In samenspraak met

het Staatstoezicht op de Mijnen en het KNMI zal het monitoringsysteem rond de boring worden opgesteld. Hierbij werkt Cuadrilla met een zogenoemd stoplichtsysteem waarmee eventuele bewegingen in de ondergrond nauwlettend in de gaten worden gehouden. Cuadrilla Resources implementeert dit systeem ten tijde van de proefboringen. Voorafgaand aan de proefboringen vindt een seismische analyse van de ondergrond plaats. Deze analyse stelt Cuadrilla in staat weg te blijven van bestaande breuklijnen en zo de kans op bodembeweging te minimaliseren.

Controle

Tijdens het boren houden we met boorvloeistof (water en bentonietklei) een hydrostatische overdruk in de boorput. Hierdoor is het mogelijk constant metingen te verrichten naar de temperatuur, de druk, het volume, de samenstelling en geologische eigenschappen van het gesteente, het vrijkomende gas en andere eigenschappen van de boorput.

Tot slot installeert Cuadrilla bovenin de boorput een zogenoemde blow-out preventer. Deze bestaat uit drie afsluiters die automatisch en handmatig de boorput afsluiten. De afsluiters voorkomen uitstroom van boorvloeistof en gas. De afsluiters worden bediend volgens strikte procedures, met wekelijks een reguliere en elke drie weken een uitgebreide veiligheidscontrole.

Uitstoot

Het gebruik van aardgas – schaliegas is aardgas – leidt tot minder uitstoot van schadelijke stoffen, zoals CO₂, dan het gebruik van andere fossiele brandstoffen, zoals steenkolen en aardolie. Aardgas bestaat voor het grootste deel uit methaan. Bij verbranding komen kooldioxide (CO₂) en waterdamp vrij.

Brandstoffen zoals steenkolen en aardolie bevatten veel meer CO₂, met een hogere uitstoot van zwavel en stikstof. Aardgas produceert bij verbranding ruwweg de helft van de hoeveelheid CO₂. Het gebruik van aardgas leidt dus tot minder belasting van het milieu. In tegenstelling tot kolen en olie veroorzaakt aardgas ook minder vervuiling van de atmosfeer. Dit komt doordat bij verbranding nagenoeg geen stoffen zoals as vrijkomen.

Luchtvervuiling

Recente berichten uit de Verenigde Staten stellen dat boren naar schaliegas gezondheidseffecten, waaronder kanker, kan veroorzaken. Deze berichten gaan vooral over vermeende luchtverontreiniging.

Er kunnen luchtmissies van vluchtige (aromatische) koolwaterstoffen uit schaliegas en condensaat voorkomen. In de Verenigde Staten hebben wetenschappers van de Colorado School of Public Health luchtvervuiling bij de winning van schaliegas geconstateerd. De vervuiling verhoogt het risico op kanker voor de omwonenden.

Gesloten systeem

In Nederland is dit risico nihil, omdat Cuadrilla met een gesloten systeem werkt. Daarnaast zijn luchtmissies van stoffen in de **frackingvloeistof** (*glutaaraldehyde* en *polyacrylamide*) zeer onwaarschijnlijk, omdat beide stoffen niet uit deze vloeistof verdampen. De frackvloeistof wordt hergebruikt of door een gecertificeerd waterzuiveringsbedrijf verwerkt. Daardoor is kans op blootstelling van omwonenden aan deze chemicaliën nihil en zijn gezondheidsklachten niet te verwachten. De mogelijke lekkagepaden bij een gesloten systeem zijn bekend en kunnen adequaat

worden ondervangen.

Grondwater

Grondwater

In Nederland gebeurt het [fracken](#) op minimaal 3500 meter diepte, drie kilometer onder het grondwaterniveau. Cuadrilla voorkomt lekkage van schaliegas of frackvloeistof naar het grondwater via de wanden van de boorschacht door ter hoogte van het grondwater vier stalen mantels aan te brengen. Tussen deze mantels brengen we cement aan. Voordat het fracken start, wordt de hermetische aansluiting van de stalen mantels op de steenformatie grondig getest. Door al deze maatregelen is het risico op verontreiniging van het grondwater met de chemicaliën verwaarloosbaar.

Brabant Water

In het kader van de veiligheid van het grondwater bij de beoogde proefboringen in Brabant voert Cuadrilla vanaf het eerste moment overleg met [Brabant Water](#). Het waterbedrijf stelt zich op als een kritische samenwerkingspartner en heeft [vijf eisen](#) geformuleerd waaraan Cuadrilla zal [voldoen](#). Dat gebeurt in samenspraak met het [Staatstoezicht op de Mijnen](#) dat toeziet op de naleving van de wet- en regelgeving.

Aanvullende eisen met betrekking tot de voorgenomen proefboring naar schaliegas te Bostel met het oog op de veiligheid van de drinkwatervoorziening

1. Boortechniek

Brabant Water NV acht het met betrekking tot de door Cuadrilla voorgestelde boortechniek noodzakelijk dat:

- de (onder punt 2) genoemde monitoringput ruim voor de start van de proefboring operationeel is;
- door middel van een boorgatmeting aangetoond is dat het afdichten (cementerend) van het boorgat goed is uitgevoerd. Eventuele onvolkomenheden in de afdichting dienen vooraf hersteld te worden;
- de eerste boorsectie tot aan maaiveld afgedicht is;
- de mantelbuis tot in de eerste regionale kleilaag geheel is.

2. Monitoring

Monitoren van het grondwater tijdens de gehele levensduur van de put is essentieel. Daar het om een proefboring naar schaliegas gaat moet deze boring dan ook als pilot gezien worden voor monitoring in relatie tot schaliegaswinning.

Een extra waarnemingsput op circa 25 à 50 m afstand stroomafwaarts is noodzakelijk om enerzijds eventuele lekkages te detecteren (ook na beëindigen van de activiteiten, zie ook punt 4) en anderzijds om uitloging van de gebruikte materialen te meten. De waarnemingsput dient filters te hebben bovenin en onderin alle relevante watervoerende pakketten en voorzien te zijn van een gedegen monsternamplan en analysepakket.

In dit pakket zijn in ieder geval opgenomen:

- Algemene macroparameters, inclusief veldmeting van pH en EGV
- Zware metalen
- BTEXN
- Gehalogeneerde koolwaterstoffen
- Radioactiviteit (alfa- en bètastraling)
- Toepassen van de analysetechniek 'GCMS' (Gaschromatografie). Toepassing van deze techniek geeft een volledig beeld van alle aanwezige stoffen.

Toepassing van dit pakket moet tijdens de boor- en testfase ten minste ieder kwartaal plaatsvinden en daarna (inclusief de nazorgfase, zie punt 3) jaarlijks.

Bovendien moeten alle filters uitgerust zijn met zogenaamde drukloggers voor permanente opname van de grondwaterstand.

Van belang is dat de waarnemingsput ruim voor aanvang van de proefboring is opgeleverd. Dit in verband met het vastleggen van de nulsituatie.

Brabant Water wenst inzicht te krijgen in de boorstaat en (analyse)resultaten.

3. Calamiteitenplan en nazorgplan

Tijdens de proefactiviteiten mag de boorput geen risico's opleveren voor de drinkwatervoorziening. Hiertoe gelden onder andere de eisen:

- dat bij een geconstateerde lekkage deze onmiddellijk gerepareerd en gedocumenteerd wordt;
- deze lekkage bij Brabant Water NV onverwijld gemeld wordt.

Ook na het beëindigen van de activiteiten mag de put geen risico's opleveren voor de drinkwatervoorziening.

Hiertoe gelden de volgende eisen:

- dat de onder punt 2 genoemde monitoring nog minstens 10 jaar blijft plaatsvinden;
- dat garanties worden gegeven dat bij lekkages deze onverwijld gerepareerd worden en eventueel ontstane grondwaterkwaliteitsproblemen opgelost worden;
- dat bij afdichting van de put tussen de relevante zoetwaterpakketten en de schalielaag een dikke cementprop wordt geplaatst. Door deze prop wordt het zoete grondwater extra beschermd, indien er uit de diepte toch water, gas of olie (onder druk) vrijkomt.

4. Afvalwater

Brabant Water wenst inzicht te krijgen in hoeveelheden en samenstelling van het afvalwater, evenals in de wijze van opslag, afvoer, verwerking en de wijze waarop contact met de bodem voorkomen wordt. Voor het analysepakket: zie punt 2.

5. Seismiek

Gezien de recente rapportage over de oorzaken van de aardbevingen bij de proefboring van Cuadrilla in Engeland en de constatering dat de put ten gevolge van de opgetreden aardbevingen ovaal is geworden, gelden de volgende eisen:

- dat van te voren een seismisch meetnet is aangelegd;
- dat onderzoek wordt gedaan naar de maximaal te verwachten schok;
- dat de integriteit van de put bij deze maximaal te verwachten schok aantoonbaar gegarandeerd wordt.

Ten slotte

Cuadrilla heeft steeds aangegeven dat zij bij het zogenaamde fracken ten behoeve van de proefboring in Bostel (slechts) twee chemicaliën zal gebruiken, namelijk glutaraaldehyde en polyacrylamide.

Bij gebruik van bacteriologisch betrouwbaar water kan ons inziens glutaraaldehyde achterwege blijven.

Aardbevingen en bodemdaling

Aardgaswinning veroorzaakte in 2012 een aardbeving in het Groningse Loppersum van 3,6 op de schaal van Richter. Dat was de reden voor het kabinet om de gevolgen van de aardbevingen te onderzoeken.

Bodemdaling

Naar aanleiding van de aardbevingen in Groningen wordt gesuggereerd dat de gebieden waar mogelijk naar schaliegas zal worden geboord, vergelijkbare aardbevingen zullen plaatsvinden als gevolg van het fracken. Bij het boren naar schaliegas is bodemdaling echter onwaarschijnlijk.

Volgens NOGEPa en het Staatstoezicht op de Mijnen heeft het fracken van de ruim honderd putten op land nooit tot bodembeweging geleid.

Schalie bestaat uit een dichte stapeling van kleimineralen die als plaatjes op elkaar liggen met

minimale ruimte ertussen. De poriën en de verbindingen tussen de poriën zijn nauw. Schalie is eigenlijk al samengedrukt en weinig poreus. Hierdoor is schaliegesteente nauwelijks gevoelig voor inklinking zoals de zandsteenlagen in Noord-Nederland. Het Groningenveld zit opgesloten in een zandsteenlaag van zo'n 100 meter dikte, op een diepte van circa 3500 meter. Zandsteen bestaat uit opeengestapelde zandkorrels met ruimten ertussen. Als het gas er tussenuit is geproduceerd, worden deze ruimten of poriën dichter op elkaar geperst door de 3500 meter dikke steenmassa die er bovenop ligt. De ongeveer 100 meter dikke zandsteenlaag waarin het aardgas zat, wordt dan minder dik, en dat leidt tot bodemdaling.

Tijdens de proefboringen is Cuadrilla alert op eventuele bewegingen in de ondergrond. Daarbij gebruikt het bedrijf het zogenoemde stoplichtsysteem dat in de Nederlandse mijnbouw is ontwikkeld op basis van microseismische monitoring. Vóór de proefboring vindt een seismische analyse van de ondergrond plaats. Deze analyse geeft informatie over bestaande breuklijnen waarvan Cuadrilla wegblijft tijdens het boren.

Landschap

De proefboorlocatie is maximaal anderhalve hectare groot, ongeveer anderhalf voetbalveld. De boortoren heeft een hoogte van 30 meter. Cuadrilla bouwt de toren in maximaal drie dagen op. Daarna volgt het boren van de put, het fracken en het testen. Deze werkzaamheden gaan 24 uur per dag door en nemen ongeveer 14 weken in beslag. De locatie is 's avonds en 's nachts verlicht om veilig te kunnen werken. De verlichting wordt zoveel mogelijk 'naar binnen' gericht om de lichtoverlast tot een minimum te beperken. De generatoren staan in geïsoleerde containers waardoor maximaal 50 decibel geluid naar buiten komt. Volgens de normen van de overheid ligt dat op de ondergrens van het industrielawaai (ondergrens 45dBb, bovengrens 65 dBb). Ter illustratie: een haardroger of een wekker produceert gemiddeld 80 dBb, heien van betonpalen op een afstand van 150 meter geeft ongeveer 75 dBb. Een naaimachine en vaatwasser produceren bij benadering 60 dBb en een koelkast 50 dBb.

Het fracken gebeurt overdag en duurt telkens een paar uur. In een periode van acht weken wordt een put ongeveer vier keer gefrackt. Het materieel voor het fracken bestaat onder meer uit een opslag voor water en zand, hogedrukpompen, een scheidingsinstallatie en leidingen.

Affakkelen

Het aardgas dat bij de proefboringen vrijkomt, wordt afgefakkeld. Dat is de standaardprocedure bij proefboringen. Het voorkomt dat broeikasgassen zoals methaan in de atmosfeer terecht komen. Het affakkelen neemt enkele uren tot dagen in beslag. Cuadrilla maakt gebruik van een omsloten fakkel. Hierdoor is de vlam aan het zicht onttrokken.

Bijlage 11. Procedure en voorwaarden Tcbb

Omdat het advies van de Tcbb in een civiele procedure doorslaggevende betekenis kan toekomen ten aanzien van het bewijs van het causaal verband tussen de gevorderde schade en mijnbouwactiviteiten waarvoor een exploitant aansprakelijk is, wordt hieronder kort de 'procedure' bij deze commissie geschetst en de voorwaarden die daaraan zijn verbonden (zie de [art. 114_e.v.](#) Mijnbouwwet). De voorwaarden voor toelating zijn:

- de aanvrager moet de mijnbouwonderneming voor vergoeding van zijn schade aansprakelijk hebben gesteld;
- deze aansprakelijkstelling moet hebben plaatsgevonden binnen drie maanden na het moment waarop de benadeelde bekend is geworden of redelijkerwijs bekend had kunnen zijn met zijn schade;
- het moet gaan om een vordering tot vergoeding van zaakschade; en
- deze schade moet 'redelijkerwijs' het gevolg kunnen zijn van mijnbouwactiviteiten.

Voor het advies wordt een geringe vergoeding gevraagd (€ 90 voor natuurlijke personen en € 181 voor anderen). Indien uit het advies blijkt dat de schade (inderdaad) geheel of gedeeltelijk kan worden toegerekend aan mijnbouwactiviteiten, wordt de bijdrage terugbetaald aan de aanvrager, indien het schadebedrag genoemd in het advies van de commissie hoger is dan het bedrag dat de mijnbouwondernemer bereid was te betalen naar aanleiding van de aansprakelijkstelling. De genoemde beperkingen zijn bedoeld om een te uitbundig gebruik van deze laagdrempelige procedure tegen te gaan.

Bron: Bauw, in: *GS Onrechtmatige daad*, art. 6:177 BW, aant. 29 (online: laatst bijgewerkt op 30-10-2013)

Bijlage 12. Toepasselijke wet- en regelgeving bij schaliegaswinning

Algemene wet bestuursrecht

Artikel 6:22

Een besluit waartegen bezwaar is gemaakt of beroep is ingesteld, kan, ondanks schending van een geschreven of ongeschreven rechtsregel of algemeen rechtsbeginsel, door het orgaan dat op het bezwaar of beroep beslist in stand worden gelaten indien aannemelijk is dat de belanghebbenden daardoor niet zijn benadeeld.

Artikel 8:69a

De bestuursrechter vernietigt een besluit niet op de grond dat het in strijd is met een geschreven of ongeschreven rechtsregel of een algemeen rechtsbeginsel, indien deze regel of dit beginsel kennelijk niet strekt tot bescherming van de belangen van degene die zich daarop beroept.

Besluit omgevingsrecht

Artikel 3.3

4. Onze Minister van Economische Zaken is bevoegd te beslissen op een aanvraag die betrekking heeft op:

- a. een inrichting die in hoofdzaak een mijnbouwwerk is, en
- b. mijnbouwwerken, niet zijnde inrichtingen.

Bijlage II, Hoofdstuk II. Categorieën gevallen waarin voor bouwactiviteiten en planologische gebruiksactiviteiten geen omgevingsvergunning is vereist

Artikel 2, lid 20 een bouwkeet, bouwbord, steiger, heistelling, hijskraan, damwand of andere hulpconstructie die functioneel is voor een bouw-, onderhouds- of sloopectiviteit, een tijdelijke werkzaamheid in de grond-, weg- of waterbouw of een tijdelijke werkzaamheid op land waarop het Besluit algemene regels milieu mijnbouw van toepassing is, mits geplaatst op of in de onmiddellijke nabijheid van het terrein waarop die activiteit of werkzaamheid wordt uitgevoerd;

Burgerlijk wetboek boek 5

Artikel 20

1. De eigendom van de grond omvat, voor zover de wet niet anders bepaalt:

- a. de bovengrond;
- b. de daaronder zich bevindende aardlagen;
- c. het grond water dat door een bron, put of pomp aan de oppervlakte is gekomen;
- d. het water dat zich op de grond bevindt en niet in open gemeenschap met water op eens anders erf staat;
- e. gebouwen en werken die duurzaam met de grond zijn verenigd, hetzij rechtstreeks, hetzij door vereniging met andere gebouwen en werken, voor zover ze geen bestanddeel zijn van eens anders onroerende zaak;
- f. met de grond verenigde beplantingen.

2. In afwijking van lid 1 behoort de eigendom van een net, bestaande uit een of meer kabels of leidingen, bestemd voor transport van vaste, vloeibare of gasvormige stoffen, van energie of van informatie, dat in, op of boven de grond van anderen is of wordt aangelegd, toe aan de bevoegde aanlegger van dat net dan wel aan diens rechtsopvolger.

Artikel 21

1. De bevoegdheid van de eigenaar van de grond om deze te gebruiken, omvat de bevoegdheid tot gebruik van de ruimte boven en onder de oppervlakte.

2. Het gebruik van de ruimte boven en onder de oppervlakte is aan anderen toegestaan, indien dit zo hoog boven of zo diep onder de oppervlakte plaats vindt, dat de eigenaar geen belang heeft zich daartegen te verzetten.

Crisis- en herstelwet

Artikel 1.4

In afwijking van artikel 8:1 van de Algemene wet bestuursrecht kan een niet tot de centrale overheid behorende rechtspersoon die krachtens publiekrecht is ingesteld of een niet tot de centrale overheid behorend bestuursorgaan geen beroep instellen tegen een besluit, indien dat besluit niet is gericht tot die rechtspersoon of tot een orgaan van die rechtspersoon, onderscheidenlijk tot dat bestuursorgaan of tot de rechtspersoon waartoe dat bestuursorgaan behoort.

Mijnbouwwet

Artikel 1

In deze wet en de daarop berustende bepalingen wordt verstaan onder:

- a. **delfstoffen**: in de ondergrond aanwezige mineralen of substanties van organische oorsprong, in een aldaar langs natuurlijke weg ontstane concentratie of afzetting, in vaste, vloeibare of gasvormige toestand, met uitzondering van brongas, kalksteen, grind, zand, klei, schelpen en mengsels daarvan;

(..)

- d. *verkenningsonderzoek***: een onderzoek, zonder gebruikmaking van een boorgat, naar de aanwezigheid van delfstoffen of naar de aanwezigheid van aardwarmte, dan wel naar nadere gegevens omtrent delfstoffen of aardwarmte;

- e. *opsporen van delfstoffen***: onderzoek doen naar de aanwezigheid van delfstoffen, dan wel naar nadere gegevens daaromtrent, met gebruikmaking van een boorgat;

- f. *winnen van delfstoffen***: het met gebruikmaking van een boorgat, tunnel, schacht of ander ondergronds werk onttrekken van delfstoffen aan de ondergrond anders dan in de vorm van monsters of formatiebeproevingen;

(..)

- n. **mijnbouwwerk**: een werk dat behoort tot een bij algemene maatregel van bestuur aangewezen categorie van werken:

1°. ten behoeve van het opsporen of het winnen van delfstoffen of aardwarmte;

2°. ten behoeve van het opslaan van stoffen;

3°. die samenhangen met de in de onderdelen 1° en 2° bedoelde werken;

- o. **mijnbouwinstallatie**: een mijnbouwwerk dat verankerd is in of aanwezig is boven de bodem van een oppervlaktewater;

Artikel 4

De rechthebbende ten aanzien van de oppervlakte van de aardbodem is verplicht te gedogen dat de houder van een vergunning voor (..) het opsporen of het winnen van delfstoffen (..), delfstoffen (..) opspoort of wint (..) overeenkomstig de op deze activiteiten betrekking hebbende regels, voorzover deze activiteiten plaatsvinden op een diepte van meer dan 100 meter beneden de oppervlakte en onverminderd het recht dat de rechthebbende ten aanzien van de oppervlakte heeft op vergoeding van de door deze activiteiten veroorzaakte schade.

Artikel 5

Voor de toepassing van de Belemmeringenwet Verordeningen (vervallen, JM) en de Belemmeringenwet Privaatrecht worden werken die worden of zijn uitgevoerd ten behoeve van (..) het opsporen of winnen van delfstoffen (..), aangemerkt als openbare werken van algemeen nut.

Artikel 8

Een winningsvergunning wordt slechts verleend, indien aannemelijk is dat de delfstoffen binnen het gebied waarvoor de vergunning zal gelden economisch winbaar zijn.

Artikel 9

1. Onverminderd de artikelen 7 en 8 kan een vergunning slechts worden geweigerd:
 - a. op grond van de technische of financiële mogelijkheden van de aanvrager,
 - b. op grond van de manier waarop de aanvrager voornemens is de activiteiten, waarvoor de vergunning wordt aangevraagd, te verrichten,
 - c. op grond van het gebrek aan efficiëntie en verantwoordelijkheidszin, daaronder mede verstaan maatschappelijke verantwoordelijkheidszin, waarvan de aanvrager blijk heeft gegeven bij activiteiten als bedoeld in de artikelen 6, eerste lid, en 25, eerste lid, onder een eerdere vergunning, of
 - d. indien een keuze moet worden gemaakt uit twee of meer aanvragen om een vergunning die bij een beoordeling op grond van de onderdelen a, b en c gelijkwaardig zijn gebleken, in het belang van het doelmatig en voortvarend opsporen en winnen.
2. Een vergunning kan op grond van de financiële mogelijkheden van de aanvrager worden geweigerd als onvoldoende verzekerd is dat de aanvrager zal voldoen aan hem op te leggen verplichtingen als bedoeld in de artikelen 46, 47 en 102 (stellen van financiële zekerheid JM).
3. Met het oog op de toepassing van het eerste en tweede lid kunnen bij ministeriële regeling nadere regels worden gesteld die bij de beslissing op een aanvraag om een vergunning in acht worden genomen. Zodanige regels worden in elk geval gesteld met betrekking tot opsporings- en winningsvergunningen voor koolwaterstoffen.
4. Van de plaatsing in de Staatscourant van een regeling als bedoeld in de tweede volzin van het derde lid wordt mededeling gedaan in het Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen. Van een besluit tot wijziging van zodanige regeling wordt eveneens mededeling gedaan in het Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen.

Artikel 13

1. Een vergunning voor koolwaterstoffen wordt verleend onder geen andere beperkingen dan die bedoeld in artikel 11. Aan deze vergunning worden geen andere voorschriften verbonden dan die bedoeld in artikel 12.
2. Een vergunning die geen vergunning voor koolwaterstoffen is, kan tevens onder andere

beperkingen dan die bedoeld in artikel 11 worden verleend. Aan deze vergunning kunnen tevens andere voorschriften worden verbonden dan die bedoeld in artikel 12. Deze andere beperkingen en voorschriften, anders dan voorschriften op grond van artikel 98, kunnen slechts worden gerechtvaardigd door het belang van de veiligheid, de landsverdediging of een planmatig beheer van voorkomens van delfstoffen.

Artikel 21

1. Onze Minister kan een vergunning intrekken, indien:
 - a. de bij de aanvraag verstrekte gegevens of bescheiden zodanig onjuist of onvolledig blijken, dat op de aanvraag een andere beslissing zou zijn genomen, als bij de beoordeling daarvan de juiste omstandigheden volledig bekend waren geweest,
 - b. de vergunning niet langer nodig is voor de goede uitvoering van de activiteiten waarvoor zij geldt,

- c. dit wordt gerechtvaardigd door een wijziging in de technische of financiële mogelijkheden van de houder,
 - d. niet overeenkomstig de vergunning is of wordt gehandeld, of
 - e. voor de houder van de vergunning of de in artikel 22 bedoelde aangewezen persoon als zodanig geldende regels niet worden nageleefd.
2. Onze Minister gaat niet over tot intrekking op grond van het eerste lid, onderdeel d of e, dan nadat hij de houder schriftelijk heeft gewaarschuwd en de houder of de in artikel 22 bedoelde aangewezen persoon zich na de waarschuwing voortdurend of opnieuw aan de overtreding schuldig maakt.

Artikel 33

De houder van een vergunning als bedoeld in artikel 6 of 25, dan wel, ingeval de vergunning haar gelding heeft verloren, de laatste houder daarvan, neemt alle maatregelen die redelijkerwijs van hem gevergd kunnen worden om te voorkomen dat als gevolg van de met gebruikmaking van de vergunning verrichte activiteiten:

- a. nadelige gevolgen voor het milieu worden veroorzaakt,
- b. schade door bodembeweging wordt veroorzaakt,
- c. de veiligheid wordt geschaad, of
- d. het belang van een planmatig beheer van voorkomens van delfstoffen of aardwarmte wordt geschaad.

Artikel 36

1. Onze Minister kan zijn instemming met het opgestelde winningsplan slechts weigeren:
- a. in het belang van het planmatig beheer van voorkomens van delfstoffen;
 - b. in verband met het risico van schade ten gevolge van beweging van de aardbodem, voorzover het winnen van delfstoffen niet geschiedt in het continentaal plat of onder de territoriale zee vanuit een voorkomen dat is gelegen aan de zeezijde van de in de bijlage bij deze wet vastgelegde lijn, tenzij Onze Minister anders heeft bepaald.
2. Onze Minister kan zijn instemming verlenen onder beperkingen of daaraan voorschriften verbinden, indien deze gerechtvaardigd worden door een grond als genoemd in het eerste lid.
3. Onze Minister kan zijn instemming intrekken of de beperkingen en voorschriften wijzigen, indien dat gerechtvaardigd wordt door de in het eerste lid genoemde gronden. De derde volzin van artikel 34, vierde lid, is van overeenkomstige toepassing op een besluit inzake intrekking van een besluit omtrent instemming met een winningsplan en inzake wijziging van beperkingen en voorschriften als bedoeld in de eerste volzin.

Artikel 40

1. Dit artikel is van toepassing in die gevallen waarin artikel 2.1, eerste lid, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht niet van toepassing is op een mijnbouwwerk.
2. Het is verboden zonder vergunning van Onze Minister een mijnbouwwerk op te richten of in stand te houden. Het verbod geldt niet voor mijnbouwwerken, behorende tot een categorie die bij of krachtens algemene maatregel van bestuur van dit verbod is uitgezonderd en waarvoor die algemene maatregel van bestuur regels stelt ter bescherming van het milieu.
3. De vergunning kan slechts in het belang van de bescherming van het milieu worden geweigerd.
4. De vergunning kan onder beperkingen worden verleend. Aan de vergunning kunnen voorschriften worden verbonden. De beperkingen en voorschriften kunnen slechts worden gerechtvaardigd door het belang van de bescherming van het milieu.
5. In de vergunning kan worden bepaald dat Onze Minister daarbij omschreven bevoegdheden heeft ter uitvoering van daarbij aangewezen voorschriften.
6. Bij ministeriële regeling worden regels gesteld omtrent de wijze waarop de aanvraag om een vergunning dient te geschieden en omtrent de gegevens en de bescheiden welke daarbij moeten worden overgelegd. Bij de regeling worden bestuursorganen aangewezen die in de gelegenheid moeten worden gesteld advies uit te

brengen met betrekking tot het nemen van een besluit, of die op andere wijze bij de voorbereidingsprocedure worden betrokken.

7. Onze Minister kan de beperkingen en voorschriften wijzigen, voorzover zij geen betrekking hebben op de plaats van het mijnbouwwerk en de wijziging wordt gerechtvaardigd door het belang van de bescherming van het milieu.
8. Artikel 21, eerste lid, met uitzondering van onderdeel c, en tweede lid, is van overeenkomstige toepassing.
9. Op de voorbereiding van de beschikking tot verlening van een vergunning is afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing.
10. In een vergunning kan worden bepaald:
 - a. dat daarbij aangewezen voorschriften eerst in werking treden op een daarbij aangegeven tijdstip, dan wel wanneer een daarbij aangegeven omstandigheid zich voordoet;
 - b. dat daarbij aangewezen voorschriften slechts gelden tot een daarbij aangegeven tijdstip, dan wel omstandigheid;
 - c. dat daarbij aangewezen voorschriften nadat de vergunning haar gelding heeft verloren, gedurende een daarbij aangegeven termijn van kracht blijven.
11. De volgende onderdelen van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht zijn van overeenkomstige toepassing:
 - a. artikel 4.2 ten aanzien van een beschikking omtrent:
 - 1°. het wijzigen of intrekken van een vergunning;
 - 2°. het verlenen van een vergunning voor het in stand houden van een mijnbouwwerk in een geval waarin het in het tweede lid bedoelde verbod niet gold voor dat mijnbouwwerk en het verbod op enig tijdstip is gaan gelden anders dan ten gevolge van een verandering van het mijnbouwwerk of van de werking daarvan;
 - b. de artikelen 2.25, eerste lid, en 8.1.
12. De volgende onderdelen van de Wet milieubeheer zijn van overeenkomstige toepassing: hoofdstuk 7, de artikelen 8.40, eerste en tweede lid, 8.41, 8.42 en afdeling 13.2.

Artikel 141a

1. De procedure, bedoeld in artikel 3.35, eerste lid, aanhef en onderdeel c, van de Wet ruimtelijke ordening, is van toepassing op de aanleg of de uitbreiding van:
 - a. een mijnbouwwerk ten behoeve van de opsporing of winning van koolwaterstoffen in of onder een gebied dat is aangewezen op grond van de artikelen 10 of 10a van de Natuurbeschermingswet 1998;
 - b. een mijnbouwwerk ten behoeve van de opslag van stoffen;
 - c. pijpleidingen die uitsluitend of in hoofdzaak zijn bestemd voor het vervoer van delfstoffen respectievelijk het vervoer van stoffen in verband met het opsporen of winnen van delfstoffenrespectievelijk het opslaan van stoffen met behulp van een mijnbouwwerk als bedoeld in onderdeel a respectievelijk onderdeel b.
2. Een mijnbouwondernemer als omschreven in artikel 113 meldt een voornemen tot aanleg of uitbreiding van een mijnbouwwerk of pijpleiding als bedoeld in het eerste lid, zo spoedig mogelijk schriftelijk aan Onze Minister. Bij ministeriële regeling kan voor het doen van de melding en de daarbij te verstrekken gegevens een formulier worden vastgesteld.
3. Indien, in aanmerking genomen de omvang, aard en ligging van een mijnbouwwerk of een pijpleiding als bedoeld in het eerste lid, alsmede het aantal voor de aanleg of de uitbreiding van dat werk of die leiding benodigde besluiten, redelijkerwijze niet valt te verwachten dat toepassing van de procedures, bedoeld in het eerste lid, de besluitvorming in betekende mate zal versnellen of daaraan anderszins aanmerkelijke voordelen zijn verbonden, kan Onze Minister bepalen dat:
 - a. geen van de procedures, bedoeld in artikel 3.35, eerste lid,

- b. uitsluitend de procedure, bedoeld in artikel 3.35, eerste lid, aanhef en onderdeel a,
- c. uitsluitend de procedure, bedoeld in artikel 3.35, eerste lid, aanhef en onderdeel b, of
- d. de procedure, bedoeld in artikel 3.35, eerste lid, aanhef en onderdeel a, gevolgd door de

procedure, bedoeld in artikel 3.35, eerste lid, aanhef en onderdeel b, van de Wet ruimtelijke ordening, van toepassing zijn of is op de aanleg of de uitbreiding van dat werk of die leiding. Onze Minister hoort de mijnbouwondernemer en de betrokken bestuursorganen over een voornemen toepassing te geven aan de bevoegdheid, bedoeld in de eerste volzin.

Artikel 141b

1. Onze Minister is de aangewezen minister, bedoeld in artikel 3.35, tweede en derde lid, van de Wet ruimtelijke ordening.
2. Indien toepassing wordt gegeven aan artikel 3.28, vierde lid, van de Wet ruimtelijke ordening treden, in afwijking van dat artikellid, Onze Minister en Onze Minister van Infrastructuur en Milieu gezamenlijk in de plaats van burgemeester en wethouders ten aanzien van de bevoegdheden en verplichtingen, bedoeld in dat artikellid.
3. Onze Minister kan, in overeenstemming met het gevoelen van de ministerraad, bepalen dat Onze Minister en Onze Minister wie het mede aangaat, met overeenkomstige toepassing van artikel 3.35, derde lid, vierde volzin, van de Wet ruimtelijke ordening, één of meer besluiten nemen die nodig zijn voor de aanleg of uitbreiding van een daarbij aangewezen mijnbouwwerk of pijpleiding als bedoeld in artikel 141a, eerste lid.

Artikel 141c

1. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur worden de besluiten aangewezen die voor de aanleg of uitbreiding van een mijnbouwwerk of pijpleiding als bedoeld in artikel 141a, eerste lid, in ieder geval besluiten als bedoeld in artikel 3.35, eerste lid, onderdeel b, van de Wet ruimtelijke ordening zijn.
2. Onze Minister kan ten behoeve van de aanleg of uitbreiding van een mijnbouwwerk of een

pijpleiding als bedoeld in artikel 141a, eerste lid, tevens één of meer andere besluiten dan de bij of krachtens het eerste lid aangewezen besluiten aanwijzen als besluiten als bedoeld in artikel 3.35, eerste lid, onderdeel b, van de Wet ruimtelijke ordening.

3. Onze Minister kan, indien een bij of krachtens het eerste lid aangewezen besluit de toepassing van de procedure, bedoeld in artikel 141a, eerste lid, zou belemmeren of ernstig bemoeilijken, bepalen dat het desbetreffende besluit, in afwijking van de in het eerste lid bedoelde algemene maatregel van bestuur, niet als een besluit als bedoeld in artikel 3.35, eerste lid, onderdeel b, van de Wet ruimtelijke ordening wordt aangemerkt.

Artikel 142

1. Ten aanzien van een besluit omtrent een mijnbouwmilieuvergunning en instemming met een winningsplan is hoofdstuk 20 van de Wet milieubeheer van overeenkomstige toepassing, met dien verstande dat artikel 20.3 van de Wet milieubeheer niet van toepassing is op een besluit omtrent een mijnbouwmilieuvergunning voor een mijnbouwwerk te plaatsen of geplaatst aan de zeezijde van de in de bijlage bij deze wet vastgelegde lijn en een winningsplan voorzover het winnen van delfstoffen geschiedt vanuit een voorkomen dat is gelegen aan de zeezijde van de in de bijlage bij deze wet vastgelegde lijn. De eerste volzin is van overeenkomstige toepassing op een besluit omtrent instemming met een winningsplan of opslagplan als bedoeld in artikel 39, eerste lid.
2. Op het beroep tegen besluiten op grond van de afdelingen 5.1.1, 5.1.2, 5.3, 5.4 en 5.5 is hoofdstuk V, afdelingen 2 en 3, van de Algemene wet inzake rijksbelastingen van overeenkomstige toepassing.

Art. 148 lid 5

Als mijnbouwmilieuvergunning wordt beschouwd:

- a. een goedkeuring verleend overeenkomstig artikel 4.6 of 5.7 van de Regeling vergunningen en concessies delfstoffen Nederlands territorium 1996, of een soortgelijke goedkeuring op basis van voor de inwerkingtreding van die regeling verleende vergunningen of concessies;

Mijnbouwbesluit

Artikel 2

1. Als mijnbouwwerk als bedoeld in artikel 1, onderdeel n, van de wet worden aangewezen:
 - a. boorgaten, bestemd voor de opsporing en winning van delfstoffen of aardwarmte of voor de opslag van stoffen, voor zover deze geen onderdeel uitmaken van de werken, genoemd in de onderdelen b tot en met e, en niet geheel buiten gebruik zijn gesteld;
 - b. werken voor het opsporen of winnen van delfstoffen of aardwarmte;
 - c. werken voor het opslaan van stoffen en het terughalen van opgeslagen stoffen met uitzondering van:
 - 1°. water ten behoeve van het opslaan van warmte of koude op een diepte van ten hoogste van 500 meter;
 - 2°. water ten behoeve van drinkwatervoorziening als bedoeld in de Drinkwaterwet;
 - d. werken voor het bewerken van gewonnen delfstoffen of aardwarmte voor het punt van aflevering aan de afnemer;
 - e. werken voor het bewerken van stoffen voorafgaande aan de opslag ervan dan wel voor het bewerken van opgeslagen en teruggehaalde stoffen voor het punt van aflevering aan de afnemer;
 - f. werken voor het meten en registreren van in de onderdelen d en e genoemde stoffen of aardwarmte voor het punt van aflevering aan de afnemer;
 - g. werken voor het bevorderen van het transport van in de onderdelen d en e genoemde stoffen of aardwarmte voor het punt van aflevering aan de afnemer;
 - h. werken voor het verblijf van bij mijnbouwactiviteiten betrokken personen die verankerd zijn in of aanwezig zijn boven de bodem van oppervlaktewater.
2. Indien boorgaten of werken als bedoeld in het eerste lid, onderdelen a tot en met h, fysiek met elkaar zijn verbonden, wordt het geheel als een mijnbouwwerk beschouwd.

Uitvoeringsbesluit rijkscoördinatieregeling energieinfrastructuurprojecten

Artikel 4

1. Als besluiten als bedoeld in artikel 141c, eerste lid, van de Mijnbouwwet worden aangewezen besluiten als bedoeld in:
 - a. de artikelen 2.1, eerste lid, en 2.2 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht, met inbegrip van een eventueel benodigde verklaring van geen bedenkingen, voor zover de desbetreffende omgevingsvergunning in elk geval betrekking heeft op een van de activiteiten, bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder a, b, c, e, f en g, van die wet, of op handelingen als bedoeld in artikel 46 of 47 van de Natuurbeschermingswet 1998 of artikel 75b van de Flora- en faunawet;
 - b. de artikelen 16, eerste lid, en 19d, eerste lid, van de Natuurbeschermingswet 1998;
 - c. de artikelen 6.2, 6.4 en 6.5 van de Waterwet;
 - d. artikel 75, derde lid, van de Flora- en faunawet;
 - e. artikel 11, tweede lid, van de Monumentenwet 1988;
 - f. artikel 19, eerste lid, van de Spoorwegwet;
 - g. artikel 2, eerste lid, van de Wet beheer rijkswaterstaatswerken;
 - h. de artikelen 34, derde lid, 39 in samenhang met 34, derde lid, en 40, tweede lid, van de Mijnbouwwet;
 - i. artikel 30, derde lid, van het Mijnbouwbesluit.

2. Als besluiten als bedoeld in artikel 141c, eerste lid, van de Mijnbouwwet worden voorts aangewezen besluiten op grond van een bepaling in een verordening van een waterschap met betrekking tot het verrichten of doen verrichten van handelingen aan of nabij een watergang of waterkering.

Waterwet

Artikel 1.1

infiltreren van water : in de bodem brengen van water , ter aanvulling van het grondwater, in samenhang met het onttrekken van grondwater;

Artikel 6.4

1. Het is verboden zonder daartoe strekkende vergunning van gedeputeerde staten grondwater te onttrekken of water te infiltreren:
 - a. ten behoeve van industriële toepassingen, indien de te onttrekken hoeveelheid water meer dan 150 000 m³ per jaar bedraagt;
 - b. ten behoeve van de openbare drinkwatervoorziening of een bodemenergiesysteem.
2. Bij provinciale verordening kan worden bepaald dat het eerste lid niet van toepassing is voor onttrekkingen waarbij de te onttrekken hoeveelheid ten hoogste 10 m³ per uur bedraagt.

Artikel 6.12

Dit hoofdstuk is niet van toepassing op:

- d. (...) het onttrekken van grondwater bij of ten behoeve van het opsporen of winnen van delfstoffen (...) in de zin van artikel 1 van die wet, voor zover het onttrekken op een diepte van meer dan 500 meter beneden de oppervlakte van de aardbodem plaatsvindt;

Artikel 6.26

1. Op vergunningen voor het lozen of storten van stoffen zijn de volgende bepalingen van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht van overeenkomstige toepassing:
 - a. 2.14, eerste lid en derde tot en met zesde lid,
 - b. 2.22, vijfde lid, eerste en tweede volzin, met dien verstande dat aan de watervergunning voorschriften worden verbonden die strengere eisen bevatten dan de algemeen verbindende voorschriften, bedoeld in de eerste volzin van dat lid, voor zover deze eisen naar het oordeel van het bevoegd gezag noodzakelijk zijn ter verwezenlijking van de voor het desbetreffende oppervlaktewaterlichaam in het beheerplan, bedoeld in hoofdstuk 4, paragraaf 3, van deze wet, opgenomen maatregelen;
 - c. 2.25, eerste lid, 2.30, 2.31, eerste lid, aanhef en onder b, 2.33, eerste lid, aanhef en onder b, en 8.1, met dien verstande dat voor «omgevingsvergunning» wordt gelezen «vergunning» dat voor «milieu» wordt gelezen «chemische en ecologische kwaliteit van watersystemen» en voor «een inrichting of mijnbouwwerk of de werking daarvan»: het storten of lozen van stoffen.
2. In afwijking van artikel 6.16, eerste lid, is afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht niet van toepassing op de voorbereiding van een beschikking op de aanvraag tot wijziging van een vergunning voor het lozen van stoffen, die niet leidt tot andere of grotere nadelige gevolgen voor de chemische en ecologische kwaliteit van watersystemen dan volgens de geldende vergunning zijn toegestaan. De

artikelen 3.8 en 3.9, eerste lid, onderdeel a, en tweede tot en met vierde lid, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht zijn van overeenkomstige toepassing op de voorbereiding, bedoeld in de eerste volzin, met dien verstande dat voor «omgevingsvergunning» wordt gelezen: vergunning.

3. Een vergunning voor het infiltreren van water wordt slechts verleend, indien er geen gevaar is voor verontreiniging van het grondwater. Bij de beoordeling van dat gevaar worden de krachtens artikel 12 van de Wet bodembescherming gestelde regels in acht genomen.
4. Onverminderd artikel 6.20 worden aan een vergunning als bedoeld in het derde lid voorschriften verbonden volgens de krachtens artikel 12 van de Wet bodembescherming gestelde regels. Aan de vergunning worden in ieder geval voorschriften verbonden ter verzekering van de controle op de kwaliteit van het grondwater.
5. Het derde en vierde lid zijn van overeenkomstige toepassing op de aan een vergunning voor het onttrekken van grondwater te verbinden voorschriften, voor zover die voorschriften betrekking hebben op het infiltreren van water.

Waterbesluit

Artikel 6.11

1. Degene die grondwater onttrekt of water infiltreert, waarvoor geen vergunning is vereist krachtens artikel 6.4 van de wet, artikel 6.10a of een verordening van het waterschap, meldt dit bij het bevoegd gezag. Bij ministeriële regeling worden regels gesteld over de gegevens die bij de melding worden verstrekt.
2. Degene die grondwater onttrekt of water infiltreert, meet de in elk kwartaal onttrokken hoeveelheid grondwater of geïnfiltreerd water met een nauwkeurigheid van ten minste 95%. Voor kortdurende of seizoensgebonden onttrekkingen of infiltraties kan het bevoegd gezag in de voorschriften van de vergunning voor het onttrekken van grondwater of het infiltreren van water of, indien geen vergunning is vereist, bij maatwerkvoorschrift bepalen dat de hoeveelheid over een kortere tijdsspanne wordt gemeten.
3. Degene die water infiltreert, meet de kwaliteit van dat water volgens bij ministeriële regeling te stellen regels.
4. Uiterlijk op 31 januari van elk jaar of, indien de onttrekking of infiltratie is beëindigd, binnen een maand na het tijdstip van beëindiging, wordt opgave gedaan aan het bevoegd gezag over de in het voorgaande kalenderjaar gemeten hoeveelheden onttrokken grondwater, geïnfiltreerd water en de kwaliteit van het geïnfiltreerde water.
5. Bij provinciale verordening, voor zover het betreft het onttrekken van grondwater of het infiltreren van water als bedoeld in artikel 6.4 van de wet, dan wel bij verordening van het waterschap, voor zover het betreft het onttrekken van grondwater of het infiltreren van water in andere gevallen dan bedoeld in dat artikel, kunnen gevallen worden aangewezen waarin de verplichtingen, bedoeld in het eerste tot en met vierde lid, niet gelden.

Wet bodembescherming

Artikel 6

1. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur kunnen in het belang van de bescherming van de bodem regels worden gesteld met betrekking tot het verrichten van handelingen waarbij stoffen die de bodem kunnen verontreinigen of aantasten, op of in de bodem worden gebracht, ten einde deze aldaar te laten.
2. Hiertoe kunnen behoren regels met betrekking tot:
 - a. het ter bewaring opslaan van bij die maatregel aan te geven stoffen op of in de bodem;
 - b. het brengen van afvalstoffen op of in de bodem;
 - c. het op of in de bodem doen uitstromen van verontreinigd water of slib; (..)

Artikel 8

1. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur kunnen in het belang van de bescherming van de bodem regels worden gesteld met betrekking tot het uitvoeren of gebruik maken van werken op of in de bodem, waarbij ingrepen worden verricht of stoffen worden gebruikt, die de bodem kunnen verontreinigen of aantasten.
 2. Hiertoe kunnen behoren regels met betrekking tot: (..)
- c. de aanleg van pijpleidingen of andere leidingen;
 - d. het aanbrengen van opslagtanks of reservoirs; (..)

Artikel 9

1. Bij algemene maatregel van bestuur kunnen in het belang van de bescherming van de bodem regels worden gesteld met betrekking tot het transporteren van bij die maatregel aan te geven stoffen die de bodem kunnen verontreinigen of aantasten.
2. Hiertoe kunnen behoren regels met betrekking tot:
 - a. het transporteren van zodanige stoffen met behulp van pijpleidingen of andere leidingen;
 - b. het verrichten van overslaghandelingen met zodanige stoffen;
 - c. het transporteren van zodanige stoffen met behulp van voertuigen.

Artikel 12

1. Bij algemene maatregel van bestuur worden ten aanzien van het infiltreren van water, bedoeld in artikel 1.1 van de Waterwet, regels gesteld waarin wordt aangegeven:
 - a. in welke gevallen sprake is van gevaar voor verontreiniging van het grondwater, als bedoeld in artikel 6.26, tweede lid, van die wet;
 - b. welke voorschriften ter bescherming van het grondwater moeten worden verbonden aan een vergunning voor dat infiltreren van water.
2. Bij de maatregel kunnen ook anderszins regels ter bescherming van de bodem worden gesteld.
3. Bij de maatregel kan worden bepaald dat de daarbij gestelde regels slechts gelden in daarbij aangegeven categorieën van gevallen.
4. Bij de maatregel kan voorts worden bepaald in hoeverre gedeputeerde staten of het dagelijks bestuur van het waterschap met betrekking tot daarbij aangegeven onderwerpen van bij de maatregel gestelde regels kunnen afwijken, hetzij in het algemeen, hetzij in bij de maatregel aangegeven categorieën van gevallen.

Artikel 13

Ieder die op of in de bodem handelingen verricht als bedoeld in de artikelen 6 tot en met 11 en die weet of redelijkerwijs had kunnen vermoeden dat door die handelingen de bodem kan worden verontreinigd of aangetast, is verplicht alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd, teneinde die verontreiniging of aantasting te voorkomen, dan wel indien die verontreiniging of aantasting zich voordoet, de verontreiniging of de aantasting en de directe gevolgen daarvan te beperken en zoveel mogelijk ongedaan te maken. Indien de verontreiniging of aantasting het gevolg is van een ongewoon voorval, worden de maatregelen onverwijld genomen.

Wet ruimtelijke ordening

Art. 3.35

1. Bij wet of een besluit van Onze Minister of een Onze andere Ministers, in overeenstemming met het gevoelen van de ministerraad, kan worden bepaald dat de verwezenlijking van een onderdeel van het nationaal ruimtelijk beleid wenselijk maakt dat:
 - a. een inpassingsplan als bedoeld in artikel 3.28 wordt vastgesteld of een omgevingsvergunning wordt verleend waarbij met toepassing van artikel 2.12, eerste lid, onder a, onder 3°, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht van het bestemmingsplan of de beheersverordening wordt afgeweken;
 - b. de voorbereiding en bekendmaking van nader aan te duiden, op aanvraag of ambtshalve te nemen besluiten wordt gecoördineerd, of
 - c. een inpassingsplan als bedoeld in artikel 3.28 dan wel een wijziging of uitwerking van een inpassingsplan, wordt vastgesteld of een omgevingsvergunning wordt verleend waarbij met toepassing van artikel 2.12, eerste lid, onder a, onder 3°, van de Wet algemene bepalingen

omgevingsrecht van het bestemmingsplan of de beheersverordening wordt afgeweken, en de voorbereiding en bekendmaking daarvan wordt gecoördineerd met de voorbereiding en

bekendmaking van besluiten als bedoeld onder b. (..)

4. Bij de gecoördineerde voorbereiding en bekendmaking als bedoeld in het eerste lid, onder b of c, wordt de procedure beschreven in de artikelen 3.31 en 3.32, respectievelijk die procedure in samenhang met hetzij, in geval van een inpassingsplan, de procedure beschreven in artikel 3.8, eerste, derde en vijfde lid, hetzij, in geval van een omgevingsvergunning, de uitgebreide voorbereidingsprocedure beschreven in

paragraaf 3.3 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht toegepast, met dien verstande dat Onze in de wet of het besluit, bedoeld in de aanhef van het eerste lid, aangewezen Minister in de plaats treedt van burgemeester en wethouders en deze Minister en Onze Minister gezamenlijk in de plaats van de gemeenteraad. In geval van een omgevingsvergunning als bedoeld in de eerste volzin treden de betrokken besluiten in werking met ingang van de dag na die waarop de beroepstermijn afloopt. (..)

8. Voor zover de verwezenlijking van een onderdeel van het nationaal ruimtelijk beleid onevenredig wordt belemmerd door bepalingen die – al dan niet krachtens de wet – bij of krachtens een regeling van een provincie, gemeente of waterschap zijn vastgesteld, kunnen die bepalingen bij het nemen en uitvoeren van de besluiten, bedoeld in het eerste lid, om dringende redenen buiten toepassing worden gelaten.
9. Een besluit als bedoeld in de aanhef van het eerste lid, wordt toegezonden aan de beide Kamers der Staten-Generaal. Aan het besluit wordt geen uitvoering gegeven dan nadat beide Kamers daarmee hebben ingestemd. Met het besluit wordt geacht te zijn ingestemd indien geen van beide Kamers binnen vier weken na de toezending van dat besluit een besluit heeft genomen omtrent de behandeling daarvan.

Wet milieubeheer

§ 1.2 De provinciale milieuverordening

Artikel 1.2

1. Provinciale staten stellen ter bescherming van het milieu een verordening vast.
2. De verordening bevat ten minste:
 - a. regels ter bescherming van de kwaliteit van het grondwater met het oog op de waterwinning in bij de verordening aangewezen gebieden;
 - b. regels inzake het voorkomen of beperken van geluidhinder in bij de verordening aangewezen gebieden.
3. Bij de verordening worden, voor zover dit naar het oordeel van provinciale staten van meer dan gemeentelijk belang is, verdere regels gesteld ter bescherming van het milieu.
4. Bij de verordening kan worden bepaald dat bij de verordening gestelde regels slechts gelden voor een of meer daarbij aan te wijzen delen van het grondgebied van de provincie .
5. De verordening bevat geen regels met betrekking tot de samenstelling of eigenschappen van produkten. Ten aanzien van gebieden die door Onze Minister in overeenstemming met Onze Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit zijn aangewezen, houdt de verordening geen regels in, die betrekking hebben op de agrarische bedrijfsvoering.

6. De verordening kan slechts, voor zover dit uit een oogpunt van doelmatige regelgeving bijzonder aangewezen is, regels bevatten die rechtstreeks betrekking hebben op bij die regels aangewezen categorieën van inrichtingen, voor zover:

- a. ten aanzien van die inrichtingen het in artikel 2.1, eerste lid, onder e, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht gestelde verbod niet geldt en die regels noodzakelijk zijn ter bescherming van de kwaliteit van het grondwater met het oog op de waterwinning in bij de verordening aangewezen gebieden, of
- b. het regels betreft, inhoudende een verbod tot het oprichten of in werking hebben van dergelijke inrichtingen in gebieden als bedoeld onder a, dan wel tot het op een bij die verordening aan te geven wijze veranderen van dergelijke inrichtingen in die gebieden, of het veranderen van de werking

daarvan.

7. Bij de verordening kan, voor zover het gevallen betreft als bedoeld in het zesde lid, worden bepaald dat het orgaan dat bevoegd is een omgevingsvergunning voor een inrichting te verlenen, bij het verlenen of wijzigen van de vergunning met betrekking tot de daarbij aangegeven onderwerpen in de daaraan verbonden voorschriften van bij de verordening gestelde regels kan afwijken. In dat geval wordt bij de verordening aangegeven in hoeverre het bevoegd gezag van de regels kan afwijken. Bij de verordening kan tevens worden bepaald dat de bevoegdheid tot afwijken slechts geldt in daarbij aangegeven categorieën van gevallen.

8. Bij de vaststelling van de verordening houden provinciale staten rekening met het geldende provinciale milieubeleidsplan.

Bijlage 13. Voorbeeldbrief aansprakelijkheidstelling

<Naam gedupeerde>
<Adres gedupeerde>
<Postcode woonplaats gedupeerde>

<Datum, woonplaats>

<Naam tegenpartij>
<Adres tegenpartij>
<Postcode woonplaats tegenpartij>

Betreft: Aansprakelijk stellen schade

Geachte heer/mevrouw <Achternaam tegenpartij>,

Naar aanleiding van het ongeval/schadeveroorzakend voorval van <datum> zend ik u deze brief.

U heeft op <datum> een onrechtmatige daad gepleegd waardoor ik schade heb geleden (en nog lijdt) waarvan de omvang thans nog niet (geheel) vaststaat.

De onrechtmatige daad is gelegen in het navolgende:

<Gebeurtenis, voorval noemen met evt. getuigen>

Hierbij stel ik u aansprakelijk voor de door mij geleden (en nog te lijden) schade.

Als ik binnen <5, 10 etc.> dagen na datum briefhoofd geen reactie heb ontvangen van u, dan ga ik er van uit dat u de schade niet wilt betalen. Dan zal een gerechtelijke procedure worden gestart. De vervolgcorrespondentie zal dan aan u gezonden worden.

Teneinde er zeker van te zijn dat deze aansprakelijkheidstelling u bereikt zend ik u deze brief per aangetekende post.

In dit stadium reserveer ik ten behoeve van mijzelf nadrukkelijk alle rechten.

Hoogachtend,

<Handtekening>

<Naam gedupeerde>

Bijlage 14 'Interview Vlootman'

Interview met Ina vlootman, interieurarchitecte BNI op 1 mei 2014.

Auteur van het boek: T. Elsing, J. Faber en I. Vlootman, *Leven op een breuklijn*, Bedum: Profiel bv Uitgeverij 2013.

Ik zal het interview ter goedkeuring naar u opsturen. Vind u het goed dat ik dit gesprek opneem, zodat ik dit terug kan luisteren voor de verwerking dit interview?

"Dat is geen probleem."

Wat zou u de inwoners van Boxtel adviseren te doen voorafgaand aan de proefboringen?

"De bouwkundige constructie en de ondergrond en de kracht van de verzakking bepaalt de schade in zo'n huis. Het is afhankelijk van al die factoren waar schade optreedt en hoe heftig dit zal zijn. Van te voren is het lastig om al te zeggen: goh iedereen moet zijn kap gaan verstevigen als wij gezegd hebben wat een zwakke factor kan zijn. Er zijn een aantal zwakke en minder zwakke plekken in een huis en een aantal sterkere factoren. Dat is goed om te weten, omdat je daar dan snel schade kunt verwachten. Dat zijn geen dingen waarmee je schade kunt voorkomen. Maar als je weet hoe de constructie van je woning in elkaar zit, en je hebt daar voldoende gegevens van, bijv. bouwtekeningen, dan kun je daar uit afleiden wat waarschijnlijk de zwakkere en sterkere punten van je huis zijn. Dan kun je a) afwachten tot de schade optreedt of b) kijken of je op kosten van degene die de schade laat ontstaan te voorkomen."

Wat zou u de inwoners van Boxtel adviseren te doen na het ontstaan van de schade door de schaliegaswinning?

"Haarscheuren kunnen met stucgips worden dichtgemaakt. Trillingen kun je monitoren met speciale apparaatjes. Je kunt het ook simpel zelf bekijken of er voortdurende trillingen aan de gang zijn. Als je een haarscheur ziet, dat je dan met een beetje gips daarover heen zetten. Dan kun je wachten of dat weer door dat plakkaatje heen terugkomt. Daaraan kun je aflezen of er voortdurende bodembewegingen zijn. Dan heb je voor jezelf meer zekerheid. Omdat je soms denkt: zat die scheur er al? Je hebt juridisch wat meer zekerheid dat er iets gebeurd is. Je zet er een datum bij en maakt er een foto van."

"Het is gebruikelijk als je in een normale situatie in Nederland, als er naast jou een huis gesloopt wordt en dan heb je ook vaak te maken met trillingen. Dan heb je het recht om op kosten van de tegenpartij monitoren plaats te laten vinden. Dan heb je over een langere tijd een grafiek, iedere beweging wordt dan vastgelegd."

"Het enige dat je kunt doen is je huis goed onderhouden. Je kunt dat zo veel mogelijk vastleggen met fotomateriaal. Dan heb je een soort nul-situatie. Als je dan scheuren gaat zien, dan kun je zeggen dat het samenhangt met gaswinning. Het enige dat lastig is: als je woont aan een straat met veel verkeer en vrachtwagens, bewijs dan maar dat het niet daardoor komt. De bewijslast speelt hier in Groningen ook. Dat blijft lastig. Als je professioneel laat monitoren, dan kun je aflezen of bodembewegingen door gaswinning 's nachts plaats vindt. Verkeer is dan niet gebruikelijk. Als je professionele monitoring hebt, dan krijg je een grafiek met pieken en dalingen. Dan kun je goed aflezen of er ook 's nachts bewegingen zijn geweest."

Bijlage 15. Interview Lubach

Interview op 5 mei 2014 met mr. Lubach, advocaat bij Houthoff buruma te Amsterdam. Auteur van het artikel 'Verhaal van schade door gaswinning', *Overheid en aansprakelijkheid* 2014/2, afl. 1, maart 2014, p. 2-9.

Momenteel schrijf ik mijn scriptie over schaliegaswinning in Boxtel. Ik beschrijf daarin welke juridische mogelijkheden er zijn als er daardoor schade ontstaat. De schade bestaat uit aardbevingen, vervuild drinkwater en hinder. Ik zal het interview ter goedkeuring naar u opsturen. Vind u het goed dat ik dit gesprek opneem, zodat ik dit terug kan luisteren voor de verwerking dit interview?

"Ja, dat vind ik prima."

De vragen heb ik n.a.v. uw artikel 'verhaal van schade door gaswinning' opgesteld. Waarom heeft u ervoor gekozen om alleen de schade door bodembeweging te behandelen? En bijv. niet de schade door uitstroming van delfstoffen?

"Ja, dat is een goede vraag. De aanleiding voor mijn artikel en korte onderzoekje was eigenlijk de emotie die ontstond toen minister Kamp zijn nieuwe besluit aankondigde. Die commotie begon zoals je weet in februari 2013 toen de belangrijkste adviseur het advies gaf om de conventionele gaswinning terug te brengen. Ik kom zelf uit Groningen en heb daar ook gestudeerd. Vandaar dat ik daar bijzondere belangstelling voor heb. Daardoor heb ik mij moeten beperken tot dit artikel, tot de schade als gevolg van bodembewegingen. Ik concentreer me niet echt op die blowouts. Voor zover ik kan zien is er ook minder commotie voor, omdat dat minder voorkomt. De aardbevingen veroorzaken zichtbare schade aan opstallen en daar is ook de discussie over."

U geeft in uw artikel aan dat EBN in het wettelijk stelsel geen exploitant of vergunninghouder is. Kunt u dit toelichten?

"Wat ik ervan weet heeft EBN een mijnbouwovereenkomst met de NAM en de NAM is de wettelijke exploitant. De exploitant is ook de vergunninghouder in het wettelijke stelsel. En EBN heeft daarin geen formele rol. Aangezien de wet de aansprakelijkheid koppelt aan de hoedanigheid van de exploitant heb ik de mogelijke aansprakelijkheid van EBN buiten beschouwing gelaten. Op zich wel een interessante vervolgvraag in hoeverre je door zou kunnen pakken op EBN. Want EBN is wel een aparte vennootschap, weliswaar met alle aandelen in handen van de Staat, maar het is niet de Staat zelf. Dus het is op zich wel een interessante vraag in hoeverre de aansprakelijkheid van de NAM kan doorleggen naar EBN. Maar daarvoor zou je ook kennis moeten hebben denk ik van de mijnbouwovereenkomst en die heb ik niet."

Volgens mr. Klapwijk in 'de (kwalitatieve) aansprakelijkheid voor schade door een blow out of bodembeweging', V&o 2011. Indien een beroep op art. 6:177 BW slaagt, kan zowel Cuadrilla als EBN wettelijk hoofdelijk aansprakelijk worden gesteld. EBN valt namelijk onder lid 2 sub b van art. 6:177 BW. Volgens deze bepaling is eenieder die een mijnbouwwerk in gebruik heeft zonder dat hij vergunninghouder is, hoofdelijk aansprakelijk. Omdat EBN minimaal 40% van het mijnbouwwerk in eigendom heeft, kan worden gesteld dat EBN het mijnbouwwerk

gebruikt.⁴

Daarnaast staat in Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 26 219, 10 p. 18 dat EBN mede-exploitant is. Wat is uw visie over deze redenering?

“Ik ken die redenering niet. Ik ken het artikel ook niet van mevrouw Klapwijk. Mede-exploitant dat zie ik voor hoe ik er nu tegenaan kijk niet. Er is maar één vergunninghouder, dus maar één exploitant. Of EBN als gebruiker kan worden aangemerkt, dat zou best kunnen. Daar heb ik niet nader naar gekeken. Maar dat zou je wellicht verder kunnen uitzoeken. Ik heb dus een aantal beperkingen moeten aanbrengen in het artikel. Eén van die beperkingen is dat ik heb gekeken naar de aansprakelijkheid van één exploitant. De ruimte van dit artikel was beperkt. Anders was het een mooie scriptie geworden.”

Wat zijn volgens u de vergelijkbare en verschillende punten tussen de schaliegaswinning in Bortel en de gaswinning in Groningen?

“Op een aantal punten gaat die vergelijking mank. Bortel is een schaliegasdossier, Groningen is een conventioneel gasdossier. In Bortel zal de beving worden veroorzaakt door het injecteren met frac-vloeistof en niet door het onttrekken van aardgas aan de bodem. Bij conventionele gaswinning haal je gas uit de bodem weg, waardoor de bodem inzakt. In het kader van schaliegaswinning, heb je een andere oorzaak voor trillingen. Dat is het verschil. De overeenkomst tussen Groningen en Bortel, zit je in de zelfde juridische kader van 177 boek 6 BW. Ik zou ook in dat geval opletten: wie is nu de exploitant? En in aanvulling daarop: wie is gebruiker? Kijk of op basis van één of twee een aansprakelijkheid rond kunt maken. De wettelijke kaders zijn dus niet verschillend, maar de casus is wel degelijk verschillend.”

Zijn er leerpunten voor schaliegaswinning in Bortel die aan de casus uit Groningen worden ontleend? Ik wil namelijk de leerpunten in kaart brengen. Wat zouden inwoners van Bortel bijvoorbeeld al kunnen doen voordat schaliegaswinning van start gaat (behalve in bezwaar/beroep etc)?

“Vind ik een lastige vraag. Het proces in Groningen is nog maar net begonnen. We hebben dat nieuwe winningsplan, daar lopen procedures tegen. Er lopen ook civiele procedures van de stichting waardedaling. dus pas na afloop van die publiekrechtelijke en privaatrechtelijke twee trajecten kunnen we pas meer zeggen. Wat we wel kunnen zien, en dat zie je nu ook dat de minister dat doet, is het goed voorbereiden van besluit. De maatschappij is heel kritisch t.o.v. gaswinning en wellicht nog kritischer t.o.v. schaliegaswinning. Als de minister daar een goed einde aan wil breien, dan zal hij dit heel goed moeten voorbereiden met alle adviseurs op één lijn. Dat is natuurlijk wat je zag in Groningen: de belangrijkste adviseur en de minister zaten op een andere koers. Dat zal bij het Ministerie niet in dank zijn afgenomen. Dat zullen ze in de toekomst echt willen gaan voorkomen.”

Heeft u nog opmerkingen/tips voor mij?

Volgens mij heb je al een goede conclusie te pakken. Je hebt een onderwerp wat erg in de belangstelling staat.

⁴ Art. 95 Mijnbouwwet. Volgens mr. Klapwijk (Loyens & Loeff) in ‘de (kwalitatieve) aansprakelijkheid voor schade door een blow out of bodembeweging’, V&o 2011.